บทที่ 1

บทนำ

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มาลัยสูตร เป็นพระสูตรนอกคัมภีร์พระไตรปิฎก [1] ที่แพร่หลายอยู่ในหมู่พุทธศาสนิกชนชาวไทยมาเป็นเวลาช้านาน ดังปรากฏหลักฐานอยู่ในวรรณคดีครั้งกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย คือเรื่อง พระมาลัยคำหลวง พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ [2] และพระมาลัยกลอนสวดเล่มสมุดไทย ฉบับที่ทานตารอดทานยายสัง สร้างไว้ ไม่ปรากฏผู้แต่งบอกความไว้ในตอนท้ายว่า "สาเรดบ่ายสามโมง ในเภงวันเจ็ด เดือนสิบ ปีเถาะ สัปศก จุลศักราชพันร้อย พระวสา" (พ.ศ.2281) [3] จนกระทั่งถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อทรงประกาศตั้งธรรมยุติกนิกาย เพื่อปรับปรุงคณะสงฆ์ให้เคร่งครัดต่อพระธรรมวินัย เป็นที่นำเลื่อมใสของประชาชนแล้ว ความนิยมเกี่ยวกับการฟังเทศนาพระมาลัยและการสวดมาลัยสูตรในงานมงคลและงานศพ [4] จึงเสื่อมลงไป [5] ทั้งนี้เพราะเนื้อหาของมาลัยสูตร

---

[1] เกษม บุญศรี, "มูลเหตุที่นิยมมีเทศน์มหาชาติ" ใน เทศน์มหาชาติกัณฑ์ชูชกต่างสำนวน, (ธนบุรี:โรงพิมพ์ประยูรวงศ์,2507), หน้า 30.

[2] เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์, "พระมาลัยคำหลวง" ใน เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ พระประวัติและพระนิพนธ์บทร้อยกรอง, (พระนคร:ศิลปาบรรณาคาร,2509), หน้า 240–294.

[3] เกษม บุญศรี, "มูลเหตุที่นิยมมีเทศน์มหาชาติ", หน้า 30.

[4] Dhani Nivat, Prince, "Pramalai, Royal Version," by Choafa Kung, Prince Royal of Ayudhya, Jss. Vol. XXXII PT.Oct. pp.69–73.

[5] เกษม บุญศรี, "มูลเหตุที่นิยมมีเทศน์มหาชาติ", หน้า 30.

เป็นการชักชวนให้คนทำบุญเพื่อหวังจะได้ขึ้นสวรรค์เมื่อตายไปแล้วและให้ฟัง เทศน์มหาชาติเพื่อให้ได้เกิดทันศาสนาพระอริยเมตไตรย มิใช่เพื่อจะได้บรรลุความหลุดพ้นจากวัฏสงสารอันเป็นคติสำคัญของพุทธศาสนานิกายหีนยานที่ไทยรับนับถือ

แท้จริงแล้ว ความนิยมในการมีเทศนาเรื่องพระมาลัยและการสวดพระมาลัยนั้นเสื่อมลงแต่เฉพาะในเมืองหลวงคือกรุงเทพมหานครฯ เท่านั้น ตามแถบชนบทรอบนอกและตามภาคต่างๆของประเทศไทย ยังคงมีการสวดพระมาลัยอยู่เป็นปกติจนถึงปัจจุบัน แต่ใช้สวดในงานพิธีต่างกันออกไปตามประเพณีของแต่ละท้องถิ่น เช่น ภาคกลางนิยมสวดในงานศพ [1] ภาคใต้มีการแสดงเรื่องพระมาลัยหน้าศพ เรียกว่า "กาหลอ" [2] ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือมีประเพณีการเทศนามาลัยสูตรก่อนการเทศนามหาชาติ [3]

เป็นที่น่าประหลาดใจว่าแม้เรื่องพระมาลัยจะเป็นที่แพร่หลายในหมู่ชาวพุทธในประเทศไทยถึงเพียงนี้ก็ตาม แต่หามีผู้ใดทราบแน่ชัดไม่ว่าเราได้มาลัยสูตรนี้มาจากไหนและผู้ใดเป็นคนแต่ง ผู้รู้บางท่านสันนิษฐานว่าแต่งในลังกาโดยภิกษุชาวลังกาเมื่อประมาณพ.ศ. 1700 [4] แต่บางท่านเชื่อว่าเป็นคติมหายาน [5] ทั้งปรากฏว่าต้นฉบับเรื่องพระมาลัยเท่าที่ตีพิมพ์อยู่ใน

---

[1] เสฐียรโกเศศ, "คำนำในการพิมพ์ครั้งแรก", ใน พระมาลัยคำหลวง, (พระนคร:กรมศิลปากร,2509), หน้า ฆ –ง. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพนางเจียน ผดุงเกียรติ 15 กุมภาพันธ์ 2509)

[2] อ.ภิญโญ ศรีจำลอง แห่งวิทยาลัยบพิตรพิมุข เล่าว่า ทางภาคใต้มีประเพณีการแสดงดนตรีประกอบการแสดงหน้าศพ เรียกว่า "กาหลอ" โดยเริ่มแสดงเรื่องพระมาลัยเป็นเรื่องแรกส่วนเรื่องต่อๆไปเป็นเรื่องราวจากวรรณคดีที่นิยม เช่น ไกรทอง เป็นต้น

[3] เกษม บุญศรี, เทศน์มหาชาติกัณฑ์ชูชกต่างสำนวน, หน้า 149–156.

[4] เสนีย์ วิลาวรรณ, ประวัติวรรณคดีและการประพันธ์, (พระนคร:ไทยวัฒนาพานิช,2512), หน้า 87.

[5] เสฐียรโกเศศ, "คำนำในการพิมพ์ครั้งแรก" ใน พระมาลัยคำหลวง, หน้า ฆ–ง.

ปัจจุบัน เป็นภาษาไทยทั้งสิ้นไม่มีต้นฉบับภาษาบาลีเลย ผู้วิจัยจึงได้พยายามติดตามหาต้นฉบับมาลัยสูตรทางภาษาบาลี และได้พบต้นฉบับภาษาบาลีที่จารด้วยตัวอักษรขอมบนใบลาน เป็นจำนวนมากที่แผนกตัวเขียนและจารึกในหอสมุดแห่งชาติ จึงเกิดความคิดที่จะทำการตรวจชำระต้นฉบับเหล่านั้น เพื่อให้ได้ฉบับภาษาบาลีที่ถูกต้องและค้นคว้าหาที่มาของเรื่องมาลัยสูตรนี้เท่าที่พอจะมีหลักฐานอ้างอิงได้

<u>วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย</u>

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ

1. เพื่อตรวจชำระต้นฉบับคัมภีร์มาเลยยเทวตุเถรวตฺถุ ฉบับที่เข้าใจว่าประพันธ์ขึ้นโดยภิกษุไทยในสมัยกรุงสุโขทัย [1] เท่าที่มีอยู่ในหอสมุดแห่งชาติแห่งประเทศไทยและเปรียบเทียบกับต้นฉบับที่มีอยู่ในหอสมุดแห่งชาติแห่งประเทศฝรั่งเศสและต้นฉบับที่มีอยู่ในสถาบันพุทธศาสนาแห่งกรุงพนมเปญ และชี้ให้เห็นข้อแตกต่างที่สำคัญระหว่างฉบับกรุงสุโขทัยและฉบับล้านนาไทย[2]

2. เพื่อค้นคว้าประวัติความเป็นมาของคัมภีร์นี้ เท่าที่จะสามารถหาหลักฐานอ้างอิงได้

<u>ประโยชน์ที่จะได้รับจากการดำเนินการวิจัย</u>

1. เป็นการพัฒนาการทางวิชาการ เพื่อให้ได้ต้นฉบับภาษาบาลีที่ใกล้เคียงกับต้นฉบับเดิมที่ประพันธ์ขึ้นโดยภิกษุในสมัยสุโขทัย

2. ทำให้ได้รับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมาของคัมภีร์มาเลยยเทวตุเถรวตฺถุ ทั้งทางด้านเนื้อเรื่อง ผู้แต่งตลอดจนสถานที่แต่งที่ประกอบด้วยหลักฐานอ้างอิงด้านต่างๆ เท่าที่ผู้วิจัยจะสามารถค้นคว้ารวบรวมมาได้ในปัจจุบัน

3. เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวรรณกรรมพุทธศาสนาในสมัยอยุธยาตอนปลาย

---

[1] ดูวิทยานิพนธ์ฉบับนี้หน้า 39 – 40

[2] ดูวิทยานิพนธ์ฉบับนี้หน้า 40

<u>ต้นฉบับที่มีในบัญชีรายชื่อของหอสมุดต่างๆ</u>

ตามบัญชีรายชื่อคัมภีร์ใบลานที่มีอยู่ในแผนกตัวเขียนและจารึกของหอสมุดแห่งชาติ ประเทศไทย มีต้นฉบับภาษาบาลีของมาลัยสูตรอยู่ด้วยกันทั้งสิ้น 22 ฉบับ คือ

1. มาเลยฺยสุตฺต ตู้ที่ 128 ชั้นที่ 1/2
2. มาเลยฺยเทวฺตเถรวตฺถุ ตู้ที่ 128 ชั้นที่ 2/4
3. มาลยเทวเถร ตู้ที่ 128 ชั้นที่ 2/1
4. มาเลยฺยสุตฺต ตู้ที่ 128 ชั้นที่ 3/1
5. มาเลยฺยสุตฺต ตู้ที่ 128 ชั้นที่ 6/1
6. มาเลยฺยสุตฺต หิ้งที่ 11 ชั้นที่ 2/1
7. มาลยเถรวตฺถุ หิ้งที่ 9 ชั้นที่ 3/2
8. มาลยสุตฺต หิ้งที่ 21 ชั้นที่ 5/3 ต.
9. มาเลยฺยเทวเถรวตฺถุ หิ้งที่ 25 ชั้นที่ 1/1 น.
10. มาลยสุตฺต ตู้ที่ 90 ชั้นที่ 5/1 น.
11. มาลยเทวเถรวตฺถุ หิ้งที่ 2 ชั้นที่ 3/3
12. มาลยเทวเถรวตฺถุ หิ้งที่ 18 ชั้นที่ 3
13. มาเลยฺยสุตฺต หิ้งที่ 18 ชั้นที่ 3
14. มาลยเถร ตู้ที่ 78 ชั้นที่ 3/3
15. มาลยเทวเถรวตฺถุ ตู้ที่ 98 ชั้นที่ 2/2
16. มาลยเทวเถรวตฺถุ ตู้ที่ 99 ชั้นที่ 1/1
17. มาลยเทวเถรวตฺถุ หิ้งที่ 23 ชั้นที่ 1/1 น.
18. มาลยเทวเถรวตฺถุ หิ้งที่ 22 ชั้นที่ 2/1 น.
19. มาลยเทวเถรวตฺถุ หิ้งที่ 23 ชั้นที่ 6/1 น.
20. มาเลยฺยสุตฺต หิ้งที่ 10 ชั้นที่ 5/3
21. มาลยเทวเถรวตฺถุ ตู้ที่ 100 ชั้นที่ 1/2 ต.
22. มาเลยฺยเทวฺตเถรวตฺถุ ตู้ที่ 127 ชั้นที่ 3/2

ต้นฉบับเหล่านี้ตามบัญชีกล่าวว่า จารด้วยอักษรขอมเป็นภาษาบาลีแต่ละฉบับมีความยาว 1 ผูก ส่วนใหญ่มีจำนวนใบลาน 24 แผ่น แต่ละแผ่นกำกับหน้าด้วยตัวอักษรแจกลูกตั้งแต่ ก กา กิ กี กุ กู เก ไก โก เกา กำ กะ ข ขา ขิ ขี ขุ ขู เข ไข โข เขา ขำ ขะ และเก็บรักษาโดยมัดรวมกับคัมภีร์อื่นที่มีความยาวใกล้เคียงกันประมาณ 9–10 ผูก เป็นหนึ่งมัด โดยมีไม้ประกับหัวท้ายมัดด้วยเชือกแล้วห่อด้วยผ้าและผูกเชือกทับอีกชั้นหนึ่ง ฉบับที่มีฎีกาก็จะมัดรวมอยู่ด้วยกัน ฎีกาของมาลัยสูตรแต่ละฉบับมีความยาว 2 ผูก มีเนื้อความตรงกัน

ในหอสมุดแห่งชาติประเทศฝรั่งเศส มีต้นฉบับมาลัยสูตรอยู่ 3 ฉบับ คือ ฉบับเลขที่ 326, ฉบับเลขที่ 658และฉบับเลขที่ 659 นอกจากนี้ในหอสมุดสถาบันพุทธศาสนาแห่งกรุงพนมเปญก็มีต้นฉบับตัวเขียนของมาลัยสูตรอยู่ 1 ฉบับ ดร.สุชาติ เดอนีส์ (Eugene Denis) ได้เคยตรวจชำระคัมภีร์มาลัยสูตรนี้เมื่อ ค.ศ.1963 โดยอาศัยต้นฉบับทั้ง 4 ฉบับดังที่ได้กล่าวมาแล้วเปรียบเทียบกับต้นฉบับตัวเขียนจากหอสมุดแห่งชาติประเทศไทยอีก 1 ฉบับรวมเป็น 5 ฉบับ [1]

ดังนั้นจึงมีต้นฉบับตัวเขียนของมาลัยสูตรตามบัญชีรายชื่อของหอสมุดต่างๆด้วยกันทั้งสิ้น 26 ฉบับ

ต้นฉบับของมาลัยสูตรใช้ชื่อและตัวสะกดต่างๆกันดังนี้

1. มาเลยุยเทวตฺเถรวตฺถุ
2. มาเลยุยเทวเถรวตฺถุ
3. มาเลยเทวเถรวตฺถุ
4. มาลยเทวเถรวตฺถุ
5. มาเลยุยสุตฺต
6. มาลยสุตฺต

---

[1] ดูรายละเอียดเกี่ยวกับต้นฉบับตัวเขียนของหอสมุดแห่งชาติประเทศฝรั่งเศสและสถาบันพุทธศาสนาแห่งกรุงพนมเปญ ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้หน้า 6, 7และ 15, 16

7. มาลยเถรวตฺถุ

8. มาลยเทวเถร

9. มาลยุยเทวเถร

10. มาลยเถร

คัมภีร์ฎีกาใช้ชื่อต่างกัน เป็น 2 ชื่อ คือ

1. มาเลยฺยเทวตฺเถรวตฺถุทีปนีฎีกา

2. มาเลยฺยสุตฺตฎีกา

ในการตรวจชำระครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้ชื่อต้นฉบับว่า มาเลยฺยเทวตฺเถรวตฺถุ ด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ เป็นชื่อที่ใช้อยู่ในฉบับรดน้ำดำโท [1] จารในรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ซึ่งเป็นคัมภีร์ฉบับหลวงที่รัชกาลที่ 3 โปรดเกล้า ฯ ให้นักปราชญ์ราชบัณฑิตทางภาษาบาลีทำการตรวจชำระและจารขึ้นไว้ ประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งทั้งต้นฉบับและคัมภีร์ฎีกาส่วนใหญ่ก็ใช้ชื่อนี้

<u>ต้นฉบับคัมภีร์มาเลยเทวัตเถรวัตถุที่ใช้ในการตรวจชำระ</u>

ในการตรวจชำระครั้งนี้ผู้วิจัยได้รับความร่วมมือและอำนวยความสะดวกอย่างดียิ่งจากเจ้าหน้าที่แผนกตัวเขียนและจารึกของหอสมุดแห่งชาติ แต่เนื่องจากมีอุปสรรคบางประการในระยะที่ผู้วิจัยทำการตรวจชำระต้นฉบับอยู่ เช่น ต้นฉบับตัวเขียนบางส่วนอยู่ในระหว่างการนำไปอบเพื่อทำลายตัวแมลงที่จะกัดกินใบลาน เจ้าหน้าที่สามารถนำต้นฉบับคัมภีร์มาเลยเทวัตเถรวัตถุออกมาให้ตรวจชำระได้เพียง 9 ฉบับ ผู้วิจัยจึงได้ทำการตรวจชำระทั้งหมด ต้นฉบับเหล่านั้นได้แก่ ฉบับชาดทึบ 1 ฉบับ ฉบับรดน้ำดำโท 1 ฉบับ ฉบับลองชาด 3 ฉบับ ฉบับลองชาดข้างลายรดน้ำแดง 1 ฉบับ และพระมาลัยคำหลวง เฉพาะส่วนที่เป็นข้อความภาษาบาลีอีก 1 ฉบับ รวมเป็น 10 ฉบับ ต่อมาขณะที่กำลังดำเนินการตรวจชำระอยู่นั้น

---

[1] ฉบับเลขที่ 22 ในหน้า 4 ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้และมีอธิบายเพิ่มเติมในหน้า 12 ฉบับที่ 6

ได้พบ ดร. เดอนีส์ และทราบว่าท่านผู้นี้ได้เคยตรวจชำระคัมภีร์มาเลยเทวัตเถรวัตถุนี้มาก่อนเมื่อ 14 ปีมาแล้วโดยให้ชื่อว่า "Brah. Māleyyadevattheravatthum" " เป็นวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาเอกที่เสนอต่อ Université de la Sorbonne เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม ค.ศ.1963 ดร. เดอนีส์ได้ใช้ต้นฉบับในการตรวจชำระครั้งนั้น 5 ฉบับ เป็นต้นฉบับตัวเขียนในหอสมุดแห่งชาติประเทศฝรั่งเศส 3 ฉบับ ต้นฉบับตัวเขียนจากสถาบันพุทธศาสนาแห่งกรุงพนมเปญ 1 ฉบับ [1] และต้นฉบับตัวเขียนเลขที่ 147 จากหอสมุดแห่งชาติประเทศไทยอีก 1 ฉบับซึ่งผู้วิจัยได้ตรวจสอบแล้วพบว่าเป็นฉบับเดียวกับฉบับรดน้ำคำโทที่ผู้วิจัยใช้ในการตรวจชำระครั้งนี้ด้วย ผู้วิจัยได้ศึกษาดูผลการตรวจชำระของดร. เดอนีส์ทั้งหมดแล้วเห็นว่าต้นฉบับที่ดร. เดอนีส์ใช้ที่สมบูรณ์มีอยู่เพียง 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ได้จากสถาบันพุทธศาสนาแห่งกรุงพนมเปญและฉบับเลขที่ 147 ในหอสมุดแห่งชาติประเทศไทยซึ่งได้แก่ฉบับรดน้ำคำโทและต้นฉบับรดน้ำคำโทนี้เป็นต้นฉบับที่อยู่ในสภาพดีมาก การจารเรียบร้อยไม่ค่อยมีผิดพลาด ส่วนฉบับอื่นนั้นมีข้อผิดพลาดมากกว่าและต้นฉบับก็ไม่สมบูรณ์ จึงเป็นของธรรมดาอยู่เองที่ดร. เดอนีส์จะเลือกเอาต้นฉบับจากหอสมุดแห่งชาติประเทศไทยเป็นหลักแล้วให้ข้อความที่ผิดเพี้ยนของฉบับต่างๆกำกับไว้เมื่อมีข้ออ่านแตกต่างกัน

เพื่อให้การตรวจชำระต้นฉบับคัมภีร์มาเลยเทวัตเถรวัตถุครั้งนี้มีผลดีที่สุด ผู้วิจัยจึงได้ขออนุญาตจากดร. เดอนีส์เพื่อนำเอาข้อความที่ผิดเพี้ยนของฉบับในหอสมุดแห่งชาติประเทศฝรั่งเศสและสถาบันพุทธศาสนาแห่งกรุงพนมเปญในวิทยานิพนธ์ดังกล่าวมารวมไว้ในการตรวจชำระครั้งนี้ด้วย ผู้วิจัยต้องขอขอบคุณดร. เดอนีส์ที่ได้กรุณาอนุญาตให้อย่างเต็มใจเพื่อผลทางวิชาการทางด้านนี้ ผู้วิจัยได้คัดลอกข้อความที่ผิดเพี้ยนเหล่านั้นมาประกอบในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้อย่างระมัดระวังเพื่อให้การตรวจชำระสมบูรณ์ที่สุดเท่าที่สามารถกระทำได้

ฉะนั้น นอกจากจะใช้ข้อความที่ผิดเพี้ยนต่างๆที่รวบรวมจากต้นฉบับ 10 ฉบับที่ได้จากหอสมุดแห่งชาติประเทศไทยแล้ว ผู้วิจัยยังได้นำเอาข้อความที่ผิดเพี้ยนที่ดร. เดอนีส์

---

[1] รายละเอียดของต้นฉบับในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้หน้า 15,16

บันทึกไว้จากต้นฉบับอีก 4 ฉบับมาประกอบในการตรวจชำระครั้งนี้ด้วย ข้อความที่ผิดเพี้ยนจากต้นฉบับทั้งหมดจึงรวมเป็น 14 ฉบับด้วยกัน

เป็นที่น่าสังเกตว่าคัมภีร์มาเลยเทวัตเถรวัตถุแต่ละฉบับมิได้มีบันทึกท้ายคัมภีร์บอกชื่อผู้จารและปีที่จาร การประมาณอายุของคัมภีร์จึงต้องอาศัยข้อสันนิษฐานต่างๆประกอบโดยเฉพาะจากการสันนิษฐานของเจ้าหน้าที่แผนกตัวเขียนและจารึกหอสมุดแห่งชาติและจากการเปรียบเทียบลักษณะตัวอักษรขอมที่ใช้จาร ตลอดจนความกว้างยาวของลานที่ใช้ พอจะจัดเรียงตามลำดับสมัยได้ดังนี้

1. ฉบับชาดทึบ ไม้ประกับไม้สักธรรมดา ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยใช้อักษรย่อว่า ฉบับ ช. จากหีบที่ 25 ชั้นที่ 1/1 ด้านเหนือ เป็นฉบับที่เก่าแก่ที่สุด มีลายมือเขียนไว้ว่าได้มาจากวัดชีสอิน จังหวัดเพชรบุรี ตัวอักษรที่จารมีลักษณะโค้งกลมคล้ายตัวอักษรไทยเหนือลายมือที่จาร เป็นสมัยอยุธยาร่วมสมัยกับลายมือในต้นฉบับตัวเขียนคัมภีร์สมันตปาสาทิกาที่จารในรัชกาลสมเด็จพระเอกาทศรถ ประมาณปีพ.ศ.2158 [1](ดูภาพประกอบหน้า 226) แต่ขนาดลานที่ใช้เท่ากับใบลานในสมัยพระเจ้าทรงธรรม พ.ศ.2163 และจาร 5 บรรทัดเช่นเดียวกัน [2]

---

[1] จากการเปรียบเทียบลักษณะตัวอักษรของต้นฉบับนี้กับต้นฉบับตัวเขียนคัมภีร์สมันตปาสาทิกา (ทุติย·) ปาจิตติยวัณณนา ฉบับชาดทึบจารในสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถพ.ศ.2158 (จ.ศ.777) ในหอสมุดแห่งชาติซึ่งเป็นคัมภีร์ใบลานจารด้วยอักษรขอมที่เก่าที่สุดในหอสมุดแห่งชาติพบว่าแบบการจารอักษรเป็นลักษณะเดียวกัน คือ โค้งกลมเหมือนอักษรธรรมภาคเหนือมากกว่าลายมือในสมัยหลังๆ การจารตัว "ญญ" เหมือนกันคือใช้เชิงซ้อน การจารตัว "ว" ลักษณะเดียวกัน สระ "ิ" จารมีขมวดตรงหัวเช่นเดียวกัน ดูภาพประกอบหน้า 226

[2] จากการเปรียบเทียบกับต้นฉบับตัวเขียนคัมภีร์ปริวารปาลิ จารในสมัยพระเจ้าทรงธรรมพ.ศ.2163 ในหอสมุดแห่งชาติ ซึ่งมีขนาดความกว้างยาวเท่ากันและขอบใบลานมีลักษณะมนเหมือนกัน แต่ตัวอักษรในรัชกาลพระเจ้าทรงธรรมออกเหลี่ยมมากกว่า

เพราะฉะนั้นต้นฉบับ ช. นี้ เข้าใจว่าจะจารขึ้นระหว่างปลายรัชกาลสมเด็จพระเอกาทศรถและต้นรัชกาลพระเจ้าทรงธรรม คือ ระหว่างพ.ศ.2158 – 2163

ลักษณะทั่วไปของฉบับ ช. เป็นดังนี้ ปกเป็นลานธรรมดาไม่มีลวดลายจารว่า "มาเสยฺย เทวตฺเถรวตฺถุ ผูก 1" ขนาดลานกว้าง 4.5 เซ็นติเมตร ยาว 50.7 เซ็นติเมตร มีจำนวนใบลาน 22 แผน เริ่มตั้งแต่แผน "ก" – "เขา" ไม่นับลานเปล่าที่ใช้รองจารหน้าละ 5 บรรทัด บรรทัดแรกและบรรทัดสุดท้าย บรรทัดละ 80 อักษร บรรทัดที่ 2 – 4 บรรทัดละ 60 อักษร

ลักษณะการเขียน การจารตัวอักษรไม่ชัดเจน ตัว จ,ป,ม (ᨧ, ᨻ, ᨾ) และตัว ก,ต,พ (ᨠ, ᨲ, ᨽ) จารคล้ายคลึงกันมากทำให้สับสนเวลาอ่าน มีการแก้ไขในภายหลังโดยการเขียนทับด้วยหมึกมากมาย ทำให้ยากแก่การวินิจฉัยศัพท์เดิมยิ่งขึ้น มีการใช้เครื่องหมาย " ั " แทน "ง" และเครื่องหมาย " ᩮ " แทน "–า" โดยเขียนไว้บนตัวอักษร ในกรณีที่จารสุดบรรทัดแล้วไม่มีที่พอ เช่น เอวมาหัสุ หมายถึง เอวมาหงฺสุ (แทน เอวมาหสุ) ทายเก๊ หมายถึง ทายโก [1]

ลักษณะที่สำคัญของฉบับ ช. ประการหนึ่งคือ ไม่มีปฐมกาถา [2] ทั้งเนื้อความและไวยากรณ์วิปลาสมากกว่าฉบับอื่นๆ มีการผูกประโยคโดยใช้ "ตฺวา" ปัจจัยคุมประโยคแทนกริยาอาขยาต[3] เช่น เถโร กสฺส มูลเก นิสีทิตฺวาตสฺมึ ขเณ สตฺเต นิริยกสตฺตา เถรสฺสานุภาเวน สีตภูตา อเหสุ ฯ (70/21) และการจารผิดพลาดมากจนบางทีทำให้แปลแทบไม่ได้ความถ้าไม่อาศัยต้นฉบับอื่นเทียบ

---

[1] สระ "โ–" ของขอมประกอบด้วย "เ–" และ "–า"

[2] นาวาอากาศเอกพิเศษแย้ม ประพัฒน์ทอง ให้ข้อสังเกตว่าเป็นลักษณะของคัมภีร์ที่แต่งในประเทศพม่า ที่ไม่นิยมเขียนปฐมกาถา

[3] นาวาอากาศเอกพิเศษแย้ม ประพัฒน์ทองให้ข้อสังเกตว่ามีลักษณะเหมือนคัมภีร์ที่แต่งทางล้านนา เช่น คัมภีร์ญาโณทัย

2. ฉบับทองทึบ ไม่ประกับธรรมดา ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้อักษรย่อว่า ฉบับ ท.1 จากตู้ที่ 22 ชั้นที่ 2/1 ด้านเหนือ หน้าปกจารว่า "พระมาลัยฤเทวเถรปริปูรณ" ลายมือที่จารเป็นสมัยอยุธยา (ดูภาพประกอบหน้า 226)

ลักษณะทั่วไป สภาพใบลานค่อนข้างเก่าแต่ยังมีสภาพดี ปกเป็นลานธรรมดาไม่มีลวดลายขนาดลานยาว 53 เซ็นติเมตร กว้าง 4.5 เซ็นติเมตร จำนวนใบลาน 22 แผ่น (ก – เขา) ไม่นับลานเปล่าที่ใช้รอง จารหน้าละ 5 บรรทัด บรรทัดละประมาณ 50 – 60 อักษร ไม่บอกชื่อผู้จารและปีที่จาร มีร่องรอยแก้ไขด้วยหมึกบางแห่ง

ลักษณะการเขียน ตัวอักษรที่จารชัดเจน มีปณามคาถาในแผ่นแรกว่า

สุรนรมหิฬิ์ พุทธเสฏฐญจ นมิตฺวา
สุคตปฺปภาวฺ ธมฺมฺ นมิตฺวา สาธุกฺ สงฺฆญจ นตฺวา
สกลชนปสาทฺ มาเลยฺยฺ นาม วตฺถุ
ปรมนยวิจิตฺตฺ สมาสา อารพฺภิสฺสนฺติ

ข้อความที่จารส่วนใหญ่เหมือนกับฉบับรดน้ำดำโท ในสมัยรัชกาลที่ 3 การจารอักษรชัดเจนมีผิดพลาดน้อย ไวยากรณ์ถูกต้องมากกว่าฉบับอื่นๆ เป็นส่วนใหญ่

3. ฉบับล่องชาดข้างลายรดน้ำแดง ไม่มีไม้ประกับ ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้อักษรย่อว่า ฉบับ ล.ข. จากหิ้งที่ 21 ชั้นที่ 5/3 ด้านใต้ หน้าปกจารว่า "พระมาเลยยผูก 1" ลักษณะตัวอักษรที่ใช้ชี้ว่าน่าจะจารในสมัยอยุธยา (ดูภาพประกอบหน้า 226)

ลักษณะทั่วไป ปกเป็นลานธรรมดาไม่มีลวดลาย ขนาดลานยาว 50.5 เซ็นติเมตร กว้าง 4.5 เซ็นติเมตร จำนวนใบลาน 18 แผ่น (ก – ฃู) ไม่นับลานเปล่าที่ใช้รองจารหน้าละ 5 บรรทัด บรรทัดละประมาณ 65 – 75 อักษร การจารช่องไฟถี่กว่าสมัยรัตนโกสินทร์ จารงาม ชัดเจน ใบลานอยู่ในสภาพดี เข้าใจว่าเคยเป็นต้นฉบับใช้เรียนหรือใช้เทศน์เพราะมีคำอธิบายศัพท์และเรื่องราวเขียนด้วยหมึกเป็นภาษาไทยด้วยตัวอักษรขอมหวัดบนใบลานเปล่าที่ใช้รอง

ลักษณะการเขียน มีปณามคาถาในแผ่นแรกว่า

สุรนรมาหิณิย์ พุทธ์ เสฏฐ์ นมิตฺวา
สุคตปภว์ ธมฺม์ สาธุ สงฺฆญฺจ นตฺวา
สกลชนปสาท์ มา เลยฺยนามวตฺถุ์
ปรมนยวิจิตฺต์ อารพฺภิสฺส์ สมาสาติ

เนื้อความมีทั้งที่ตรงกับฉบับ ช. และฉบับ ท.1

4. ฉบับลองชาด ไม่มีไม้ประกับ ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้อักษรย่อว่า ฉบับ ล.1 จากหิ้งที่ 23 ชั้นที่ 6/1 ด้านเหนือ หน้าปกจารว่า " พระมาลยเทวตฺเถรกมฺพุชกฺษร หาบันทัด ฉวาค 1 บริบูรณ์" จากการเปรียบเทียบขนาดลานและตัวอักษรอยู่ในสมัยอยธยาตอนปลาย (ดูภาพประกอบหน้า 226)

ลักษณะทั่วไป สภาพปานกลางมีรอยแมลงกัดบ้าง ปกเป็นลานธรรมดา ขนาดลานกว้าง 5 เซ็นติเมตร ยาว 57 เซ็นติเมตร จำนวนใบลาน 23 แผ่น (ก –ชำ) ไม่นับลานเปล่าที่ใช้รอง จารหน้าละ 5 บรรทัด บรรทัดละประมาณ 60 – 70 อักษรไม่บอกชื่อผู้จารและปีที่จาร มีร่องรอยแก้และทำเครื่องหมายด้วยหมึกอยู่ทั่วไป

ลักษณะการเขียน ไม่มีปณามคาถาและคำอธิษฐานข้างท้าย เนื้อความมีทั้งที่เหมือนกับฉบับ ช. และฉบับ ท.1 มีการใช้ "ตฺวา" ปัจจัยคุมประโยคแทนกริยาอาขยาตเหมือนฉบับ ช. เช่น ตถา เทวเถโร อจฺฉรสงฺฆฏฺฏิมตฺต์ มหานิรย์ ปตฺวา ฯ ตสฺมิ ขเณ . . . (70/4) นอกจากนี้ยังมีการใช้ "ษ" ในคำ "รษา" และสระ "อู" มีใช้ 2 รูป คือ และ

5. มาลัยคำหลวง [1] ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้อักษรย่อว่า ฉบับ ม. พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ รัชกาลพระเจ้าบรมโกษฐ์ พ.ศ.2280 เฉพาะข้อความที่เป็นภาษาบาลี

ลักษณะการเขียน มีปณามคาถาว่า

---

[1] เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์, "พระมาลัยคำหลวง", หน้า 240 – 294.

สุรนรมหิญิ พุทธเสฏฐ นมิตฺวา
สุคตปฺปภว ธมฺม สาธุ สงฺฆญจ นตฺวา
สกลชนปสาท มาลยฺย นาม วตฺถุ
ปรมนยวิจิตฺต สมาสา อารภิสฺสนฺติ

เนื้อความมีทั้งที่เหมือนกับฉบับ ช. และฉบับ ท.1 ทำนองแต่งเป็นร่ายสุภาพสลับโคลงสี่สุภาพ โดยยกข้อความภาษาบาลีขึ้นตั้งและบรรยายเป็นภาษาไทยเป็นตอนๆไป

6. ฉบับรดน้ำคำโท ไม้ประกับประดับงา ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้อักษรย่อว่าฉบับ ร. เป็นคัมภีร์ฉบับหลวง จารในรัชกาลที่ 3 [1] จากตู้ที่ 127 ชั้นที่ 3/2

ลักษณะทั่วไป ปกหน้าและหลังลงรักปิดทองเป็นลายรดน้ำคำ เขียนลวดลายเครือเถา มีอักษรจารว่า "พระมาเลยฺยเทวตฺเถรวตฺถุ ผูก 1" ขนาดลานกว้าง 4.5 เซ็นติเมตร ยาว 58.5 เซ็นติเมตร จำนวนใบลาน 24 แผน (ก –ขะ) ไม่นับลานเปล่าที่ใช้รอง จารหน้าละ 5 บรรทัด บรรทัดละ 50 – 60 อักษร ตัวคัมภีร์อยู่ในสภาพดีมาก ตัวอักษรที่จารงาม ชัดเจน มีลักษณะเป็นเหลี่ยม ไม่โค้งกลมเหมือนสมัยอยุธยาและจารช่องไฟห่างกว่า (ดูภาพประกอบหน้า 226)

ลักษณะการเขียน เนื้อความตรงกับฉบับ ท.1 เป็นส่วนใหญ่ ไวยากรณ์ถูกต้องกว่าทุกฉบับ ในแผ่นแรกมีปฐมคาถาว่า

สุรนรมหิญิ พุทธเสฏฐ นมิตฺวา
สุคตปฺปภว ธมฺม สาธุ สงฺฆญจ นตฺวา
สกลชนปฺปสาท มาลยฺย นาม วตฺถุ
ปรมนยวิจิตฺต สมาสา อารภิสฺสนฺติ

---

[1] กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, "ตำนานพระไตรปิฎกฉบับหลวง" ใน ตำนานหอพระสมุด, (พระนคร: อักษรเจริญทัศน์, 2512), หน้า 3. (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระอินทเบญญา (สาระกำ วัตถา) 22 ตุลาคม 2512)

7. ฉบับทองทึบ ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้อักษรย่อว่า ฉบับ ท.2 จากหิ้งที่ 9 ชั้นที่ 3/2 ลายมือที่จารเป็นสมัยรัตนโกสินทร์ ปกเป็นลานธรรมดาจารว่า "มาเลยฺย เถรวตฺถุ ผูก 1" ไม่ประกับธรรมดา

ลักษณะทั่วไป ขนาดลานกว้าง 5 เซ็นติเมตร ยาว 85.5 เซ็นติเมตร จำนวนใบลาน 24 แผ่น (ก – ขะ) ไม่นับลานเปล่าที่ใช้รอง จารหน้าละ 5 บรรทัด บรรทัดละ 50 – 60 อักษร ไม่บอกชื่อผู้จารและปีที่จาร

ลักษณะการเขียน มีปณามคาถาว่า

สุรนรมหิฬิ์ พุทฺธเสฏฺฐ์ นมิตฺวา
สุคตปวตฺตธมฺม์ สาธุ์ สฆฺจ นมิตฺวา
สกลชนปสาท์ มาลยฺย์ นาม วตฺถุ์
ปรมนยวิจิตฺต์ สมาสา อารภิสฺสนฺติ

เนื้อความมีทั้งที่ตรงกับฉบับ ท.1 ,ฉบับ ช., ฉบับ ล.ช., ฉบับ ล.1 และที่แปลกออกไป ข้อความตอนท้ายไม่มีกล่าวถึงอุบลเทพบุตรซึ่งได้เสวยทิพสุขบนสวรรค์ชั้นดาว–ดึงส์ด้วยผลแห่งการถวายดอกนิลุบล 8 ดอกแก่พระมาลัย ตัวอักษรที่จารชัดเจน แต่มีข้อผิดพลาดมากกว่าฉบับรดน้ำดำโท เข้าใจว่าเป็นฉบับที่สามัญชนสร้างเพื่อถวายวัดมิใช่ฉบับหลวง

8. ฉบับทองทึบ ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้อักษรย่อว่า ฉบับ ท.3 จากตู้ที่ 100 ชั้นที่ 1/2 ด้านใต้ มีหมายเหตุว่าได้มาจากวัดประยุรวงศาวาส ลายมือที่จารเป็นสมัยรัตนโกสินทร์

ลักษณะทั่วไป ปกเป็นลานธรรมดา จารว่า "พระมาลยฺยเทวตฺเถรวตฺถุผูก 1" ขนาดลานยาว 54.5 เซ็นติเมตร กว้าง 5 เซ็นติเมตร จำนวนใบลาน 24 แผ่น(ก – ขะ) ไม่นับลานเปล่าที่ใช้รอง จารแผ่นละ 5 บรรทัด บรรทัดละ 50 – 60 อักษร ตัวอักษรงามมาก ชัดเจนเทียบได้กับฉบับ ร. ไม่ปรากฏชื่อผู้จารและปีที่จาร

ลักษณะการเขียน มีปณามคาถาเหมือนปณามคาถาของฉบับ ร.ทุกประการนอกจากนี้เนื้อเรื่องก็เหมือนฉบับ ร. ทุกประการอีกด้วย แม้ที่ผิดก็จารผิดเหมือนกัน เช่นในบท

ที่ 3 คำอ่านที่ 16, 141, 684 เป็นต้น ตัวขอมที่ใช้จารตัว "ฐ"ของฉบับนี้ใช้รูป ชิ ซึ่งแปลกจากฉบับอื่นๆที่ใช้ตัว "ถ" จารแทน

9. ฉบับล่องชาด ไม้ประกับธรรมดา ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้อักษรย่อว่า ฉบับ ล.2 จากตู้ที่ 98 ชั้นที่ 2/2 ลายมือที่จาร เป็นสมัยรัตนโกสินทร์

ลักษณะทั่วไป ปกเป็นลานธรรมดาไม่มีลวดลายจารว่า "พระมาลยเทวตฺเถรกมฺพุชกฺษร ห้าบันทัด ฉวาค 1 บริบูรณ์" ขนาดลานกว้าง 5 เซ็นติเมตร ยาว 54.5 เซ็นติเมตร จำนวนใบลาน 23 แผ่น (ก – ขำ) ไม่นับลานเปล่าที่ใช้รอง จารหน้าละ 5 บรรทัด บรรทัดละ 50 –60 อักษร ตัวอักษรที่จารงาม ชัดเจน แต่ตัว "ต" และตัว "ค" จารคล้ายคลึงกันมาก คัมภีร์อยู่ในสภาพดี

ลักษณะการเขียน มีการใช้ "ษ" ในคำ "รษา" เหมือนฉบับ ล.1 ใช้ "ฐ" รูปเดียวกับฉบับ ท.3 เนื้อความเหมือนฉบับล.1 ทุกประการแม้ที่ผิดก็ตรงกันด้วย เช่น ในบทที่ 3 คำอ่านที่ 11,51,52,162,163,167,173,174 และ 175 นอกจากนี้ต่างก็ไม่มีปณามคาถาและคำอธิษฐานข้างท้ายเหมือนกัน

10. ฉบับล่องชาด ไม้ประกับธรรมดา ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้อักษรย่อว่าฉบับ ล.3 จากตู้ที่ 23 ชั้นที่ 1/1 ด้านเหนือ ลายมือที่จาร เป็นสมัยรัตนโกสินทร์ เจ้าหน้าที่แผนกตัวเขียนและจดรักสันนิษฐานว่าจารในสมัยประมาณรัชกาลที่ 5 นับว่าเป็นฉบับใหม่ที่สุด

ลักษณะทั่วไป ปกเป็นลานธรรมดาจารว่า "พระมาลยุยเทวตฺเถรวตฺถุ ผูกเดียว" ขนาดลานกว้าง 5 เซ็นติเมตร ยาว 53 เซ็นติเมตร จำนวนใบลาน 24 แผ่น(ก – ขะ) ไม่นับลานเปล่าที่ใช้รอง จารหน้าละ 5 บรรทัด บรรทัดละ 55 – 65 อักษร ตัวอักษรที่จารงาม ชัดเจน คัมภีร์อยู่ในสภาพดี ไม่บอกชื่อผู้จารและปีที่จาร

ลักษณะการเขียน มีปณามคาถาว่า

สุรนรมหิยิ์ พุทฺธเสฏฺฐุ์ นมิตฺวา
สุคตปฺปภาว์ ธมฺม์ สาธุ์ สงฺฆญ นตฺวา

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สกลชนปสาทं มาลยุยं นาม วตฺถุ
ปรมนยวิจิตฺตं สมาสา อารภิสฺสนฺติ

เนื้อความเหมือนฉบับ ร.

11. ฉบับเลขที่ 326 ในหอสมุดแห่งชาติประเทศฝรั่งเศส [1]ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้อักษรย่อว่าฉบับ ป.1 จารด้วยตัวอักษรขอมเป็นภาษาบาลี จำนวนใบลาน 18 แผ่น จารหน้าละ 5 บรรทัด มีปณามคาถาว่า

สุรนรมหิยิยं พุทฺธเสฏฺฐ นมิตฺวา
สุคตปฺปภวं ธมฺมं สาธุ สงฺฆญจ นตฺวา
สกลชนปสาทं มาลยุยं นาม วตฺถุ
นมตฺถุ ฯ

เนื้อความมีทั้งที่คล้ายคลึงกับฉบับ ท.1 และฉบับ ข. [2]

12. ฉบับเลขที่ 658 ในหอสมุดแห่งชาติประเทศฝรั่งเศส ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้อักษรย่อว่าฉบับ ป.2 จารด้วยตัวอักษรขอมเป็นภาษาบาลี จำนวนใบลาน 12 แผ่น จารหน้าละ 5 บรรทัด มีปณามคาถาว่า

005961

สุรนมหิยิยं พุทฺธเสฏฺฐ นมิตฺวา
สุคตปฺปภวं ธมฺมं สาธุ สงฺฆญจ นตฺวา
สกลชนปฺปสาทं มาเลยุยं นาม วตฺถุ
ปรมนยวิจิตฺตं สมาสา อารภิสฺส

เนื้อความคล้ายกับฉบับล.ข. และฉบับล.1 ปนกัน ต้นฉบับไม่สมบูรณ์ตอนท้ายขาดไปมาก ตั้งแต่พระมาลัยพบพระอริยเมตไตรยและเล่าว่ามนุษย์ชาวชมพูทวีปทำบุญอะไรกันบ้าง [3]

---

[1] Eugène Denis, "Brah Māleyyadevattheravatthum", Thèse Soutenue devant l' Université de la Sorbonne le 31 mai 1963. p. 3.

[2] โดยการเปรียบเทียบคำและข้อความที่ผิดเพี้ยนกัน

[3] ดูวิทยานิพนธ์ฉบับนี้หน้า 56 บันทัดที่ 16 หมายเลข 810 เป็นต้นไป

13. ฉบับเลขที่ 659 ในหอสมุดแห่งชาติประเทศฝรั่งเศส ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้อักษรย่อว่าฉบับ ป.3 จารด้วยตัวอักษรขอมเป็นภาษาบาลี จำนวนใบลาน 7 แผ่น จารหน้าละ 5 บรรทัด ข้อความส่วนต้นเรื่องขาดหายไป เริ่มต้นตั้งแต่ตอนพระอริยเมตไตรยเล่าให้พระมาลัยฟังว่า ผู้ที่ต้องการเกิดในศาสนาของพระองค์จะต้องปฏิบัติตนอย่างไร เช่น ต้องบูชาด้วยดอกบัวพันดอก ต้องฟังมหาเวสสันดรชาดกให้จบภายในวันเดียว ฯลฯ [1] เนื้อความส่วนใหญ่คล้ายคลึงกับฉบับ ป.2

14. ฉบับในสถาบันพุทธศาสนาแห่งกรุงพนมเปญ ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้อักษรย่อว่าฉบับ พ. จำนวนใบลาน 26 แผ่น จารหน้าละ 5 บรรทัดด้วยตัวอักษรขอมเป็นภาษาบาลี มีปณามคาถาว่า

สุรนรมหิตัง พุทธเสฏฐญจ นมิตวา
สุคตปปภาวัง ธมมัง สาธุกัง สังฆญจ นตวา
สกลชนปสาทัง มาเลยยัง นาม วตถุง
ปรมนยวิจิตตัง สมาสา อารพภิสสนติ

เนื้อความส่วนใหญ่ตรงกับฉบับ ท.1

<u>ลักษณะพิเศษของการจารภาษาบาลีด้วยตัวอักษรขอมในใบลาน</u>

เมื่อพิจารณาต้นฉบับคัมภีร์มาเลยเทวัตเถรวัตถุแล้ว ผู้วิจัยได้พบลักษณะร่วมในการจารภาษาบาลีด้วยตัวอักษรขอมดังต่อไปนี้

ก. การจารพยัญชนะ ฏ, ฐ ที่ไม่ใช่พยัญชนะซ้อน ใช้ ต, ถ จารแทนทั้งหมด และบางทีแม้ ฏฐ ก็ใช้ ตถ แทนก็มี เช่น

อจฉราสงฆาฏมตตัง	เป็น	อจฉราสงฆาตมตตัง
สมปฏิจฉิตวา	เป็น	สมปติจฉิตวา

---

[1] ดูวิทยานิพนธ์ฉบับนี้หน้า 57 บรรทัดที่ 20 เป็นต้นไป

ฐานานิ เป็น ถานานิ
นิฏฐิตๆ เป็น นิฏฐิตๆ

ฯลฯ

ข. พยัญชนะวรรค ฏ ที่เป็นพยัญชนะซ้อนใช้จารตัวตามเพียงตัวเดียวแทน เช่น
ฏฐ ใช้ ฐ ตัวเดียว : อฏฐนีลุปปลปุปผานิ เป็น อฐนีลุปปลปุปผานิ
ฑฒ ใช้ ฒ ตัวเดียว : อนุวฑฒมาสๆ เป็น อนุวฒมาสๆ
วฑฒเฆนโต เป็น วเฒนโต

ฯลฯ

ค. สระ อิ, อี จารเป็นสระ อิ เป็นส่วนมาก เช่น นิสีทิ เป็น นิสิทิ คนฺธมาลาทีหิ เป็น คนฺธมาลาทิหิ ฯลฯ

ง. สระ อุ, อู จารเป็นสระอุ เป็นส่วนมาก เช่น ปูรโต เป็น ปุรโต ปูเรตฺวา เป็น ปุเรตฺวา ฯลฯ

ลักษณะการจารดังที่กล่าวมาแล้วนี้ มีอยู่ทั่วไปทุกฉบับผู้วิจัยจึงมิได้เก็บรวบรวมไว้ในบทที่ว่าด้วยคำและข้อความที่ผิดเพี้ยนออกไป

ข้อบกพร่องที่พบในการตรวจชำระ

ในการตรวจชำระคัมภีร์มาเลยเทวัตเถรวัตถุ ผู้วิจัยได้พบข้อบกพร่องต่างๆอันอาจแบ่งได้เป็นประเภทใหญ่ๆ 2 ประเภท คือ

ก. ข้อบกพร่องที่เกิดจากการจาร การจารตัวอักษรลงในใบลานนั้นผู้จารมิได้แบ่งวรรคตอน แต่ใช้วิธีจารติดกันเป็นพืดไปจนสุดบรรทัด แล้วเว้นช่องว่างระหว่างบรรทัดที่ 2–4 ทางด้านหัวและท้ายไว้รอยเชือก เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้อ่านต้องแบ่งวรรคตอนเองซึ่งบางทีอาจทำให้การวินิจฉัยข้อความผิดพลาดได้ นอกจากนี้ข้อบกพร่องประการอื่นๆที่เกิดจากการจารได้แก่

1. จารผิดเพราะตัวอักษรคล้ายกัน คือ

ล ( ) กับ ส ( ) เช่น โสภ เป็น โลภ (672) [1]

พฺพา () กับ ญจ ( ) เช่น นิพฺพานนฺติ เป็น นิญฺจานนฺติ (243)

สพฺพา เป็น สญฺจ (148)

ฑ () กับ ฏฐ ( ) เช่น ปรมโมฬี เป็น ปรมฏฺฐิโม (110)

ม ( ) กับ ป () เช่น มรณฺเณ เป็น ปรณฺเณ (295)

ค ( ) กับ ต ( ) เช่น สวิภาคา เป็น สวิภาตา (825)

สุตฺตํ เป็น สุคฺคํ (1193)

ว () กับ ร () เช่น อภาวํ เป็น อภารํ (1017)

จ ( ) กับ ป ( ) เช่น จาควา เป็น ปาควา (449)

2. จารผิดเพราะความพลั้งเผลอ ซึ่งเกิดจากผู้จาร

– คัดลอกตก มีเป็นจำนวนมากมายแทบทุกฉบับ เว้นฉบับ ร. เช่น

พยัญชนะ

อามภนฺเตติ เป็น อาภนฺเตติ (251)

เถรํ เป็น รํ (261)

วนฺทิตฺวา เป็น วนิตฺวา (454)

วนฺทนตฺถาย เป็น วนฺทนตฺถา (266)

อาคตํ เป็น อาตํ (270)

ฯลฯ

สระ

เถโร เป็น เถรา (62)

ปพฺพตฺตาโรโห เป็น ปพฺพตฺตาโรหา (852)

สคารโว เป็น สคารวา, สคารเว (483)

สุชมฺปติ เป็น สุชมฺปติ (311)

ตหิ ตหิ เป็น ตหิ ตหิ (418)

มนุสฺสโลเก เป็น มนสฺสโลเก (317)

---

[1] ตัวเลขในวงเล็บ หมายถึงตัวเลขที่อ้างถึงในบทที่ 2 และบทที่ 3 ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

นิสีทิสุ เป็น นิสีทิสุ (152)

ปุจฺฉิ เป็น ปจฺฉิ (245)

เนโส เป็น นโส (277)

ฯลฯ

พยัญชนะซ้อน ทฺธ เป็น ท เช่น อุทฺธโสตา เป็น อุทโสตา (241)

ตฺต เป็น ต เช่น เทวปุตฺตํ เป็น เทวปุตฺ (269)

โพธิสตฺโตติ เป็น โพธิสโตติ (438)

มฺม เป็น ม เช่น สมฺมาชีเวน เป็น สมาชีเวน (656)

กฺก เป็น ก เช่น สกฺเกน เป็น สเกน (885)

ชฺฌ เป็น ช เช่น อชฺฌาสยํ เป็น อชาสยํ (961)

ฯลฯ

– คัดลอกเกิน โดยมากมักเป็นสระและนิคหิต เช่น

สรํ เป็น สรํ (48)

กสิวณิชฺชาทีนิ เป็น กสิวนิชาทีนิ (210)

กิมกาสิ เป็น กิมกาสิ (318)

คนฺธมาลาทีหิ เป็น คนฺธมาลาทีหิ (368)

หทยงฺคมํ เป็น หทยงฺคมํ (673)

อฏฺฐปิ เป็น อฏฺฐิปิ (873)

ฯลฯ

– คัดเลอกสับตัว เช่น

ปติลภติ เป็น ปติลภฺติ (365)

ลภติ เป็น ลภฺติ (396)

ทฏฺฐุ เป็น ทุฏฺฐุ (993)

ตณฺหุลานิ เป็น ตุณฺหลานิ (1228)

ฯลฯ

3. จารผิดเพราะผู้จารขาดความรู้ จากการพิจารณาต้นฉบับทั้งหมด ผู้วิจัยเห็นว่าผู้จารบางท่านอาจไม่มีความรู้ทางภาษาบาลีเพียงพอ เพราะบางคำที่ต้นฉบับที่ใช้คัดลอกจารหวัดมาก ผู้จารไม่สามารถพิจารณาตัดสินความที่ควรเป็นโดยอาศัยหลักไวยากรณ์บาลีได้ ก็คัดลอกมาตามที่มอง เห็นทำให้บางคำอ่านไม่ได้ความและแปลไม่ได้ ลักษณะเช่นนี้มีในฉบับ ช. มากที่สุด [1] ส่วนฉบับอื่นๆที่พอจะสังเกตได้ก็มีเช่น

วจีเภเทน เป็น วจิทุจาเรน (601)

คนฺธมาลาทีหิ ปูเชตฺวา เป็น คนฺธมาลาทีหิชฺเชตฺวา (529)

สมฺมชฺชนิปทีเปน เป็น สมฺชนิปทิเยน (557)

วิรหิตหีโรตฺตปฺปา เป็น หีโรตฺตปฺปวิวชฺชิตา (1054)

อนุวฺฑฺฒมาสฺ เป็น อนุทนฺธมาสฺ (1161)

ฯลฯ

4. จารสับสนกันระหว่างพยัญชนะสิถิลกับพยัญชนะธนิต, พยัญชนะต่างวรรค, พยัญชนะวรรคมุทธชะกับทันตชะ, ญ กับ ณ, ล กับ ฬ และ ว กับ พ

ธ กับ ท เช่น จนฺทิมา เป็น จนฺธิมา (713)

ธญฺญา เป็น ทญฺญา (186)

ตมฺทิสฺส เป็น ตมฺทิส (419)

สมิทฺธา เป็น สมิทฺทา (900)

นราธิโป เป็น นราทิโป (476)

ปราธิเนน เป็น ปราทิเนน (585)

ปโพเธตฺวา เป็น ปโพเทตฺวา (590)

ฯลฯ

ภ กับ พ เช่น สุภาสิตา เป็น สุพาสิตา (592)

สมภาเร เป็น สมฺพาเร (863)

---

[1] ดูวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ 3/585, 3/1183

ปุนพฺภเวปิ เป็น ปุนพฺพเวปิ (1514)
สมฺภาริตฺวาน เป็น สมฺพริตฺวาน (864)

ฯลฯ

ฑ กับ ฏ เช่น ปญฺจปติฏฺฐิเตน เป็น ปญฺจปฏิฏฺฐิเตน (151)
ทุกฺกตสฺส เป็น ทุกฏสฺส (583)
เวสฺสนฺตรชาตกํ เป็น เวสฺสนฺตรชาฏกํ (995)
ปตฺฒณ เป็น ปฏฺฐนํ (965)

ฯลฯ

ณ กับ น เช่น มรณฺเต เป็น ปรนฺเต (295)
มาณโว เป็น มานโว (324)
ปานโภชนํ เป็น ปาณโภชนํ (451)
ปริปุณฺณจนฺทมณฺฑโล เป็น ปริปุนฺจนฺทมณฺฑโล (703)
ติณฺณ เป็น ตินฺนํ (846)
ปริมาณกา เป็น ปริมานกา (861)
ปาจีนทิสาภาเค เป็น ปาจิณทิสาภาเค (890)

ฯลฯ

ญ กับ ณ เช่น ปญฺห เป็น ปณฺห (896)
ล กับ ฬ เช่น จุฬามณิเจติยํ เป็น จุลามณิเจติยํ (99)
ทลิทฺโท เป็น ทฬิทฺโท (287)
ทลิทฺทา เป็น ทฬิทฺทา (901)

ฯลฯ

พ กับ ว เช่น พชิรา เป็น วชิรา (1272)
วาลุกํ เป็น พาลุกํ (660)
วามโต เป็น พามโต (711)

ฯลฯ

ส กับ ษ เช่น เสตรสา เป็น เสตรษา (740)

5. การซ้อนพยัญชนะ นอกจากจะซ้อนพยัญชนะในคำสมาสที่บทหลังขึ้นต้นด้วยอุปสรรค ทุ ป นิ ฯลฯ ตามปกติแล้วบางที่ก็ซ้อนในคำสมาสที่บทหลังขึ้นต้นด้วยอุปสรรคอื่น และแม้ในคำที่มิได้สมาสกันก็ซ้อนพยัญชนะก็มี เช่น

สุชมฺปติ เป็น สุชมฺปตฺติ (271)
อาคตำ เป็น อาคตฺตำ (270)
วิรโต เป็น วิรตฺโต (652)
อุปปชฺชตีติ เป็น อุปฺปปชฺชตีติ (298)
ลภติ เป็น ลพฺภติ (300)
ปาจีนทิสาภาเค เป็น ปาจินฺนทิสาภาเค (303)
อปโร เป็น อปฺปโร (339)
อญฺญโร เป็น อญฺญตฺตโร (465)
หริตาโล เป็น หริตฺตาโล (448)
โกฏิจนฺทปภาวิยาติ เป็น โกฏิจนฺทปฺปภาวิยาติ (717)
จตุปจฺจยทายโก เป็น จตุปฺปจฺจยทายโก (514)
ปราธิเนน เป็น ปราธินฺเนน (585)
รชตำ เป็น รชฺชตำ (659)
อุปลิกฺขิตำ เป็น อุปฺปลิกฺขิตำ (692)
ตุสิต เป็น ตุสฺสิต (707)
ทุสำ เป็น ทุสฺสำ (1020)
สพฺพรตนสมฺปนฺโน เป็น สพฺพรตนสฺสมฺปนฺโน (1176)
ปเคว เป็น ปคฺเคว (1050)
อกฺขิยุคลำ เป็น อกฺขิยุคฺคลำ (1248)
สมฺชชลิโต เป็น สมฺชชฺชลิโต (1175)

ฯลฯ

ข. ข้อบกพร่องทางภาษาและไวยากรณ์ ผู้วิจัยได้พิจารณาต้นฉบับทั้ง 14 ฉบับ แล้วเห็นว่า ภาษาและไวยากรณ์ที่ปรากฏในคัมภีร์มาเลยเทวัตเถรวัตถุนั้น มิใช่ภาษาและไวยากรณ์บาลีที่เป็นแบบฉบับ (Classical Pali) แต่เป็นลักษณะของภาษาบาลีที่ใช้กันอยู่ทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ [1] ทั้งลักษณะการซ้อนพยัญชนะดังที่ได้กล่าวมาแล้ว และลักษณะการผูกประโยค การใช้สำนวนและการใช้ศัพท์บางคำที่จะได้กล่าวต่อไป ซึ่งพอจะประมวลเป็นข้อๆได้ดังนี้

1. การใช้ศัพท์

สมฺผปฺปลาวาจา (60/25) [2] คำนี้มีในต้นฉบับทุกฉบับ ศัพท์ที่ถูกต้องเป็น สมฺผปฺปลาปา แปลว่า การพูดเหลาะแหละ ผู้แต่งอาจใช้แนวเทียบผิดเพราะคำนี้อยู่ในกลุ่มของคำที่มี "วาจา" อยู่ข้างท้าย

สมฺปฏิจฺฉิตฺวา (46/2) ในพจนานุกรมบาลี – อังกฤษ ของริส เดวิดส์กล่าวว่า แปลว่า ได้รับ, ตอบรับ ใช้กับคำพูด เช่น โอวาทํ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา , สาธูติ สมฺปฏิจฺฉติ แต่ในคัมภีร์มาเลยเทวัตเถรวัตถุใช้กับสิ่งของ เช่น ภควโต ปรมโมฬิ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา . . . (46/2) แปลว่า รับพร้อมแล้วซึ่งพระเมาลีของพระผู้มีพระภาค

ทุกฺกรา (47/4) แปลว่า สิ่งอันบุคคลทำได้โดยยาก เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ ในคัมภีร์นี้ใช้เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ อปฺปญฺญา ชนา พหุสฺปฺปา พหฺญาณิโน กสิวณิชฺชาทีนิ กโรนฺตา ชีวนฺตา น ทุกฺกรา โหนฺติ ฯ แปลว่า หมู่ชนผู้มีขาวเปลือกน้อยมีศิลปะมากมีความรู้มากกระทำกสิกรรมและการค้าขายเลี้ยงชีวิตอยู่ย่อมทำได้ง่าย

นารกานฺ (44/11) คำว่า นารก (สัตว์นรก) เป็นศัพท์ที่ไม่มีในพจนานุกรมบาลี –อังกฤษ ฉบับของริส เดวิดส์ คัมภีร์อรรถกถาและคัมภีร์พระไตรปิฎก มักใช้ "เนรยิก"แทน

---

[1] G. Terral, Samuddaghosajātaka, Conte Pāli Tirè du Pannāsajātaka, La Langue, BEFEO, XLVIII, 1 (1956), pp. 263 - 265.

[2] ตัวเลขหนา / หมายถึง หน้า ตัวเลขหลัง / หมายถึง บรรทัด

อย่างไรก็ตาม คัมภีร์อภิธานัปปทีปิกา มีคำว่า นารก (658) และพจนานุกรม บาลี – อังกฤษ ฉบับของ ชิลเดอรส์ ก็มีคำนี้ด้วย

2. สำนวน มีลักษณะเป็นสำนวนการพูดแบบไทยๆแล้ว เรียงเป็นภาษาบาลี มิใช่สำนวนบาลีที่เป็นแบบฉบับ เช่นสำนวนในคัมภีร์อรรถกถาและพระไตรปิฎก [1]

ยมโลเก ปาปมนุสฺสานํ มหนฺตํ ทุกฺขํ ทิสฺวา อาคนฺตฺวา อสุโก จ อสุกา จ อสุกสฺมึ นิรเย นิพฺพตฺเตตฺวา มหนฺตํ ทุกฺขํ อนุภวนฺตีติ มนุสฺสานํ กเถสิ ฯ (44/17,18) แปลความว่า พระเถระเห็นความทุกข์อย่างยิ่งของพวกมนุษย์บาปในยมโลกแล้วกลับมาเล่าให้พวกมนุษย์ฟังว่า ชายนั้น หญิงนั้น ตกอยู่ในนรกโน้น เสวยความทุกข์อันใหญ่หลวง อันเป็นลักษณะการพูดแบบไทย คือ เห็นแล้วกลับมาเล่าให้ฟัง ถ้าเป็นสำนวนบาลีเบบฉบับน่าจะเป็น เห็นแล้วซักถามก่อน และเมื่อฟังเรื่องราวแล้วก็ต้องกลับที่อยู่ แล้วจึงเล่าให้ฟัง เช่น อถ ตํ มจฺฉา ทิสฺวา กึ อยฺย จินฺเตนฺโต นิสินฺโนสีติ ปุจฺฉิสุ ฯ [2] และ ตํ สุตฺวา นาคมาณวกา ตโต ว นิวตฺติตฺวา นาคภวนํ คนฺตฺวา นาคราชสฺส ตํ อตฺถํ อาโรเจสุ ฯ

อสุโก จ อสุกา จ . . . ถ้าเป็นสำนวนบาลีแบบฉบับต้องระบุตัวนามด้วย เช่น อสุโก ภิกฺขุ ปฐมสฺส ฌานสฺส ลาภี อสุโก ภิกฺขุ ทุติยสฺส ฌานสฺส ลาภี . . . [4]

มนุสฺสา สาสเน ปสีทนฺติ ปาปานิ น กโรนฺติ ทานาทีนิ ปุญฺญานิ ญาตกานํ กาลกตานํ อุทฺทิสฺสนฺติ ฯ (44/19,20) สำนวนบาลีแบบฉบับมักจะใช้ว่า มนุสฺสา สาสเน ปสีทิตฺวา ปาปา ปฏิวิรตา หุตฺวา ทานาทีนิ ปุญฺญานิ กตฺวา กาลกตานํ ญาตกานํ อุทฺทิสฺสนฺติ ฯ

---

[1] ข้อสังเกตของนาวาอากาศเอกพิเศษแย้ม ประพัฒน์ทอง

[2] มหามกุฏราชวิทยาลัย, " พกชาตก " ในชาตกฏฐกถาย ปฐโม ภาโค , (กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์พานิชศุภผล, 2467) หน้า 331.

[3] _____, "ขุรปุตฺตชาตก" ใน ชาตกฏฐกถาย ปญฺจโม ภาโค, หน้า 67.

[4] _____, วินยปิฏเก มหาวิภงฺคสฺส ปฐโม ภาโค , (พระนคร: โรงพิมพ์พานิชศุภผล, 2470) หน้า 166.

โส เถโร ปุพฺพณฺหสมเย อุฏฺฐายาสนา ปตฺตจีวรมาทาย ปิณฺฑปาตํ คหณตฺถาย คามํ ปาวิสิ ฯ(44/21) สำนวนบาลีแบบฉบับมักใช้ว่า . . . ปิณฺฑาย คามํ ปาวิสิ ฯ

ตสฺมิ กาเล โส คามโต นิกฺขมิตฺวา นฺหาปนตฺถาย เอกํ สรํ ปตฺวา ตตฺถ นฺหาตฺวา . . .(45/2,3) สำนวนบาลีแบบฉบับมักใช้ว่า ตสฺมิ กาเล โส คามโต นฺหาย นิกฺขมิตฺวา เอกํ สรํ โอตริตฺวา ตตฺถ นฺหาตฺวา . . .

เทวราช อยํ เทวปุตฺโต ปุพฺเพ มนุสฺสโลเก กิมกาสิ ปุญฺญนฺติ ฯ(47/24) สำนวนบาลีแบบฉบับมักใช้ว่า เทวราช อยํ เทวปุตฺโต ปุพฺเพ มนุสฺสโลเก กึ ปุญฺญมกาสีติ ฯ

ภนฺเต วทามิ ตถา มนุสฺสานํ กเถถาติ สาสนํ หตฺวา . . .(64/17,18)สำนวนบาลีแบบฉบับมักใช้ว่า . . .สาสนํ อาโรเจตฺวา หรือ ปวุตฺติ อาโรเจตฺวา . . .

. . . หานาทีนิ ปุญฺญานิ กตฺวา อายุหปริโยสาเน เทวโลเก ปูรยิสุ ฯ(66/8) สำนวนบาลีแบบฉบับมักใช้เป็น . . .เทวโลกํ ปูรยิสุ ฯ

3. การวางรูปประโยค

เต ปิยา มนาปา อญฺญมญฺญํ ภวิสฺสนฺติ ฯ(62/1,2) ตำแหน่งของคำวิเศษณ์ไม่ถูกต้องและใช้รูปวิภัตติตามความรู้สึกอย่างไทย "ซึ่งกันและกัน" สำนวนบาลีควรเป็น เต อญฺญมญฺญสฺส ปิยา มนาปา ภวิสฺสนฺติ ฯ แปลว่า เขาทั้งหลายจักเป็นที่รักที่ชอบใจของกันและกัน

โส ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต เมฆเตยฺยสฺส ปวุตฺติ ชมฺพุทีปมนุสฺสานํ อาโรเจสิ ฯ(66/6) วางกรรมผิดที่ ต้องเป็น โส ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต ชมฺพุทีปมนุสฺสานํ เมฆเตยฺยสฺส ปวุตฺติ อาโรเจสิ ฯ แปลว่า พระเถระเมื่อออกบิณฑบาตได้บอกเรื่องราวของพระเมฆไตรยแก่มนุษย์ชาวชมพูทวีปทั้งหลาย

4. การผูกศัพท์สมาส [1] มีการนำเอาเนื้อความคนละอย่างมาเชื่อมเข้าด้วยกัน.

---

[1]ตามคำอธิบายของนาวาอากาศเอกพิเศษแย้ม ประพัฒน์ทอง

ทำให้แปลไม่ได้ความเต็ม

อนุปกุปปจิตกายวจีมโนปณิหิตติวิธสุจริตธนปริจจาคปุตตปริจจาคภริยปริจจาคองฺคปริจจาคชีวิตปริจจาคสงฺขาตทานปารมีตทนุรูปสีลเนกฺขมฺมปญฺญาวิริยขนฺตีสจฺจาธิฏฺฐานเมตฺตุเปกฺขาติ (57/5–8) ที่ถูกต้องควรแยกเป็น 2 บท ดังนี้

อนุปกุปปจิตกายวจีมโนปณิหิตติวิธสุจริตานฺ และ ธนปริจจาคปุตตปริจจาคภริย–ปริจจาคองฺคปริจจาคชีวิตปริจจาคสงฺขาตทานปารมีตทนุรูปสีลเนกฺขมฺมปญฺญาวิริยขนฺตีสจฺจาธิฏฺฐานเมตฺตุเปกฺขาติ แปลว่า ผู้ยังสุจริต 3 ประการที่บัณฑิตกำหนดด้วยกาย วาจา และใจอันอบรมแล้วตลอดกัปป์ไม่น้อย และบารมี 30 ถ้วนคือ บารมี 10 อุปบารมี 10 ปรมัตถบารมี 10 ได้แก่ ทานบารมีที่นับด้วยการบริจาคทรัพย์ การบริจาคบุตร การบริจาคภรรยา การบริจาคอวัยวะและการบริจาคชีวิต ศีลบารมีอันสมควรแก่ทานบารมีนั้น และเนกขัมมบารมี ปัญญาบารมี วิริยบารมี ขันติบารมี สัจจบารมี อธิษฐานบารมี เมตตาบารมีและอุเบกขาบารมี

นอกจากนี้ ยังมีการใช้กริยากาลไม่คงที่ มีใช้ทั้งปัจจุบันกาลและอนาคตกาลปะปนกัน เช่น ในหน้า 62/6 – 8

นงฺกุลา สปฺเปหิ สทฺธิ เมตฺตจิตฺตา ภวิสฺสนฺติ ฯ สีหาทโย มิเคหิ สทฺธิ เมตฺตจิตฺตา โหนฺติ ฯ เอวํ อญฺญมญฺญํ ปฏิสตฺตู ติรจฺฉานา สพฺเพ เมตฺตจิตฺตํ ลภิสฺสนฺติ ฯ แปลว่า ฝูงพังพอนจักมีเมตตาจิตกับด้วยฝูงงู เหล่าสัตว์ร้ายมีราชสีห์เป็นต้นมีเมตตาจิตกับด้วยเหล่ามฤค สัตว์เดรัจฉานทั้งหลายทั้งปวงที่เป็นศัตรูตอบซึ่งกันและกันจักได้เมตตาจิตด้วยอาการอย่างนี้

<u>ที่มาของคัมภีร์มาเลยเทวัตเถรวัตถุ</u>

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นของบทนี้ว่า ถึงแม้เรื่องราวของพระมาลัยจะแพร่หลาย เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่พุทธศาสนิกชนชาวไทยทุกภาคก็ตาม แต่ความรู้เกี่ยวกับที่มาของเรื่องและสถานที่แต่งตลอดจนผู้แต่งเรื่องนี้ขึ้น ก็ยังเป็นที่มืดมนข้อสันนิษฐานที่ว่าเรื่องนี้แต่ง

ขึ้นในลังกาโดยภิกษุชาวลังกา [1] หรือเค้าเรื่องเป็นคติมหายาน โดยเทียบพระมาลัยกับพระกษิติครรภโพธิสัตว์ [2] นั้น เป็นการสันนิษฐานโดยอาศัยหลักฐานจากเค้าโครงเรื่อง และจากประวัติพุทธศาสนาทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งมีลังกาเป็นแม่บทเป็นสำคัญ มิได้ใช้หลักฐานทางโบราณคดี ประวัติศาสตร์และสภาพแวดล้อมทางด้านอื่นประกอบเพียงพอ การสันนิษฐานจึงมีน้ำหนักน้อย

ผู้วิจัยได้พยายามค้นคว้ารวบรวมหลักฐานต่างๆทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเรื่องราวของพระมาลัยเท่าที่พอจะหาได้ ทั้งในประเทศไทยและประเทศใกล้เคียงที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันทางพุทธศาสนา เช่น พม่า ลาว และเขมร เห็นว่า ควรจะแยกประวัติความเป็นมาของเรื่องพระมาลัยนี้ออกเป็น 2 ทาง คือ

ก. ที่มาทางด้านเนื้อเรื่อง
ข. ที่มาทางด้านผู้แต่งและสถานที่แต่ง

ก. <u>ที่มาทางด้านเนื้อเรื่อง</u>

เรื่องราวของพระมาลัยนั้น มิได้แพร่หลายอยู่เพียงในประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังเป็นที่รู้จักกันดีในประเทศใกล้เคียง เช่น พม่า [3] ลาว [4] และเขมร [5] อีกด้วยชื่อที่

---

[1] แสง มนวิทูร, คำนำในการพิมพ์ครั้งแรก, <u>พระมาลัยคำหลวง</u>, หน้า ก – ข.

[2] เสฐียรโกเศศ, ล.ค., หน้า ฆ – ง.

[3] Eugène Denis, "L'origin Cingalaise' Du P'rah Malay", The Siam Society, Vol. Of South East Asian Studies, (Bangkok : Siam Society,1965), Vol.II pp. 329 – 338.

[4] พระมหาสุคนธ์ ธรรมรังษี, "บุญมหาชาติที่นครเวียงจันทน์" ใน <u>เทศน์มหาชาติกัณฑ์ขูดกลางสำนวน</u>, หน้า 109 – 111.

[5] ต้นฉบับตัวเขียนกัมภีร์มาเลย เทวัตเถรวัตถุที่สถาบันพุทธศาสนาแห่งกรุงพนมเปญ

ใช้เรียกคล้ายคลึงกัน คือ ในประเทศพม่า เรียก "เซียง มาเล เบี้ยว" แปลว่า กาพย์พระมาลัย [1] (เซียง แปลว่า พระ , เบี้ยว แปลว่า กาพย์) ในประเทศลาวเรียกว่า "มาลัยหมื่น มาลัยแสน" [2] ซึ่งเป็นชื่อที่ตรงกับทางภาคอีสานของไทย ประเทศเขมรใช้ชื่อภาษาบาลีในคัมภีร์ฉบับตัวเขียนว่า "มาเลยฺยเทวตฺเถรวตฺถุ" เช่นเดียวกับฉบับไทย และเนื้อเรื่องพระมาลัยในแต่ละประเทศที่กล่าวมาก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน คือ กล่าวถึงพระเถระองค์หนึ่งชื่อ มาลัยเทวเถระ [4] อาศัยอยู่ที่บ้านกัมโพชคาม โรหชนบท ตามพปัณณิทวีป มีอิทธิฤทธิ์มากเทียบได้กับพระโมคคัลลานเถระ ได้ลงไปในนรกและได้ขึ้นไปบูชาพระเจดีย์จุฬามณีบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ได้พบกับพระอินทร์ พระเถระได้สนทนาซักถามพระอินทร์ถึงบุญกุศลของเหล่าเทพบุตรและเทพธิดาบนสวรรค์ และได้สนทนากับพระอริยเมตไตรยโพธิสัตว์ พระองค์ได้ตรัสซักถามถึงความประพฤติของมนุษย์ชาวชมพูทวีป และพยากรณ์ถึงกาลที่พระองค์จักเสด็จมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าองค์ต่อไป นอกจากนั้นพระองค์ยังได้กล่าวถึงความเสื่อมสูญของศาสนาพระสมณโคดมเมื่อดำรงอยู่ได้ 5,000 ปี ตลอดจนสภาพการดำรงชีวิตและอายุขัยของชาวชมพูทวีปในระยะนั้น แล้วตรัสแนะนำพระมาลัยเถระถึงผู้ที่ต้องการจะเกิดในศาสนาของพระองค์ว่า ต้องงดเว้นจากการทำชั่ว เช่น ทำลายสถูป เจดีย์ ตัดต้นโพธิ์ และกระทำอนันตริยกรรม 5 ประการ แล้วให้เร่งทำบุญ ให้ทาน และฟังมหาเวสสันดรชาดกให้จบในวันเดียวพร้อมทั้งบูชาด้วยเครื่องบูชาสิ่งละพัน อันได้แก่ ประทีปโคมไฟ ฉัตร ธง และดอกไม้ต่างๆชนิด ฯลฯ พระมาลัยได้นำเรื่องราวเหล่านี้มาเล่าให้มนุษย์ชาวชมพูทวีปฟัง หมู่มนุษย์ชาวชมพูทวีปพากันเลื่อมใส ชักชวนกันทำบุญให้ทาน เมื่อถึงแก่ความตายแล้วก็พากันไปเกิดเต็มในเทวโลก

---

[1] จากคำอธิบายของอาจารย์อู ธัมมานันโท ภิกษุพม่า เจ้าอาวาสวัดท่าม่วง อ. เมือง จ. ลำปาง

[2] พระมหาสุคนธ์ ธรรมรังษี, ล.ค. , หน้าเดียวกัน.

[3] อาจเรียกเพี้ยนกันไปตามสำเนียงของแต่ละประเทศ เช่น พม่าเรียก มาเล ไทยและลาวเรียก มาลัย ลังกาเรียก มลิย ฯลฯ

ส่วนเรื่องราวของพระมาลัยทางประเทศลังกานั้นไม่เป็นที่รู้จักกันและไม่พบต้นฉบับที่เป็นภาษาสิงหลของคัมภีร์มาเลยเทวัตเถรวัตถุในประเทศลังกา ต้นฉบับภาษาสิงหลที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติประเทศอังกฤษ (British Museum) นั้นมีเนื้อความพาดพิงถึงพระมาเลยุเถร แต่ก็มีลักษณะค่อนข้างใหม่ [1] ชื่อของพระมาเลยุเทวเถร [2] ปรากฏอยู่ในคัมภีร์มหาวงศ์ ปริเฉทที่ 32 [3] ว่า เป็นพระเถระที่มีชีวิตอยู่ในสมัยพระเจ้าทุฏฐคามินีอภัย กษัตริย์แห่งลังกา และในคัมภีร์อรรถกถาชาดก [4] เรื่องหัตถีปาลชาดก และมูคปักขชาดก (ฉบับไทยเป็น เตมียชาดก) ว่าเป็นผู้ร่วมอยู่ในที่ประชุมในการเกิดของกุททาลกุมาร, มูคปักขกุมาร (เตมียกุมาร), อยฆรกุมารและหัตถีปาลกุมาร ส่วนเรื่องราวของพระมาลัยปรากฏอยู่ในคัมภีร์รสวาหินี ที่เวเทหะเถระแห่งสำนักวัดประดิราชบริเวณเป็นผู้ประพันธ์ขึ้น [5]

---

[1] Eugène Denis, "L'Origin Cingalaise du P'rah Malay", pp. 332, 335,337.

[2] ทางลังกาเป็น มลิยเทวเถระ

[3] มหานาม, มหาวงศ์พงศาวการลังกาทวีป, เล่ม 2 (พระนคร:โรงพิมพ์ไทย, 2453), หน้า 661. กล่าวถึงชื่อพระมหาเถระ 5 รูป ที่มารับทานจากพระหัตถ์ของพระเจ้าทุฏฐคามินีอภัย มีชื่อของพระมาลัยเทวเถระรวมอยู่ในหมู่พระเถระเหล่านั้นว่า เป็นผู้รับภัตตาหารจากพระเจ้าทุฏฐคามินีอภัย แล้วนำไปแจกแก่ภิกษุ 900 รูปที่เขาสุมนกูฏ

[4] H.T. RRANCIS, Jātaka Stories, London : Pali Text Society,1973, IV.304, VI. 18.

[5] เวเทหะเถระ เป็นผู้ชำระขึ้นใหม่แล้วให้ชื่อว่า "รสวาหินี" (ในประเทศพม่าและประเทศไทยใช้ชื่อว่า มธุรสวาหินี) จากเรื่องเดิมซึ่งรัฐปาลเถระถอดความจากภาษาสิงหลเป็นภาษามคธ โดยอาศัยเค้าเรื่องจากคัมภีร์สหัสวัตถุปกรณ์, คัมภีร์มหาวงศ์ และจากนิทานพื้นเมืองของลังกาด้วยส่วนหนึ่ง ทั้งคัมภีร์รสวาหินีและคัมภีร์สหัสวัตถุปกรณ์มีในประเทศไทย เรื่องแรกแปลเป็นภาษาไทยแล้วโดยศาสตราจารย์ ร.ต.ท.แสง มนวิทูร ส่วนเรื่องหลังยังไม่มีผู้ใดตรวจชำระ ผู้วิจัยได้สอบถามและทราบว่ามีต้นฉบับใบลานจารด้วยตัวอักษรขอมเป็นภาษาบาลีอยู่ที่แผนกตัวเขียนและจารึกในหอสมุดแห่งชาติ

ประมาณคริสตศตวรรษที่ 13 [1] เป็นนิทานสั้นๆ 103 เรื่อง แบ่งเป็น 2 ภาค คือ ภาคชมพูทวีปและภาคลังกาทวีป เรื่องราวของพระมาลัยอยู่ในภาคลังกาทวีป ในนิทานเรื่องที่ 77 ใช้ชื่อว่า "จูลคัลละ" [2] นอกจากนั้นยังปรากฏอยู่ในคัมภีร์สหัสวัตถุปกรณ์ ซึ่งแต่งประมาณคริสตศตวรรษที่ 9 และในคัมภีร์สัทธัมมาลังการ ซึ่งแต่งในคริสตศตวรรษที่ 15 [3] อีกด้วย โดยเป็นนิทานสั้นๆชื่อ จูลคัลละ เหมือนกัน มีเนื้อความโดยย่อดังต่อไปนี้

ณ ลังกาทวีป จูลคัลละอุบาสกผู้มีจิตศรัทธาในพระรัตนตรัยได้สร้างศาลาและกระทำการอุปัฏฐากพระภิกษุแห่งจูลคัลละวิหาร ริมฝั่งแม่น้ำชัยชรนที่อย่างสม่ำเสมอ ด้วยอาหารและสิ่งของต่างๆชนิดอันควรแก่สมณบริโภค มี ยา ไม้สีฟัน น้ำร้อน น้ำเย็น คิลานเภสัชมีข้าวยาคูเป็นต้น รวมทั้งประทีป โคมไฟและน้ำมันงา วันหนึ่งพระมลิยมหาเทวเถระอาพาธ เกิดความปั่นป่วนในท้อง จึงเหาะมาบิณฑบาตข้าวยาคูซึ่งเป็นยา จากจูลคัลละอุบาสกนั้น พระเถระเล็งเห็นว่า อุบาสกผู้นี้ต่อไปจักบังเกิดเป็นเทพผู้มีเหสักข์ จึงพาอุบาสกเหาะขึ้นไปบูชาพระจุฬามณีเจดีย์บนดาวดึงสสวรรค์ ได้พบพระอริยเมตไตรยโพธิสัตว์แวดล้อมด้วยเหล่าเทพบุตรเสด็จมาบูชาพระเจดีย์จุฬามณี อุบาสกซักถามพระมลิยเทวเถระถึงกุศลกรรมของเทพบุตรเหล่านั้น แล้วได้สนทนากับพระอริยเมตไตรยโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์ประทานผ้าทิพย์คู่หนึ่งแก่อุบาสก แล้วพระเถระพาอุบาสกกลับลงมายังโลกมนุษย์ อุบาสกได้เล่าเรื่องราวให้มหาชนทั้งหลายฟัง หลังจากนั้น 7 วัน อุบาสกนั้นถึงแก่ความตายและได้ไปบังเกิดเป็นเทพผู้มีเหสักข์ในสวรรค์ชั้นดุสิต

เรื่องราวของพระมาลัยในคัมภีร์มาเลยเทวัตเถรวัตถุนั้น มีรายละเอียดเพิ่มเติมจากที่มีเค้าโครงอยู่ในคัมภีร์รสวาหินีมาก แม้ว่าจะมีเค้าโครงเรื่องทำนองเดียวกัน คือ

---

[1] Eugène Denis, Ibid.

[2] แสง มนวิทูร, รสวาหินี, (พระนคร:กระทรวงศึกษาธิการ,2513), หน้า 685 – 716. (กระทรวงศึกษาธิการพิมพ์แจกในงานกฐินพระราชทาน ณ วัดอัมพวันเจติยาราม 1 พฤศจิกายน 2513)

[3] Eugène Denis, Ibid.

พระมาลัยได้ขึ้นไปบูชาพระเจดีย์จุฬามณีบนสวรรค์ก็ตาม คัมภีร์มาเลยาเทวัตเถรวัตถุได้ขยายเรื่องราวของพระมาลัยออกไปอีกเป็นอันมาก เช่น มีการเพิ่มเติมตอนพระมาลัยลงไปโปรดสัตว์นรก, พระมาลัยรับดอกนิลุบลจากบุรุษเข็ญใจผู้หนึ่ง เพื่อไปบูชาพระเจดีย์จุฬามณี, พระมาลัยสนทนากับพระอินทร์, พระมาลัยสนทนากับพระโพธิสัตว์, พระอริยเมตไตรยโพธิสัตว์ตรัสพยากรณ์กาลบังเกิดของศาสนาของพระองค์ และความเสื่อมของศาสนาของพระสมณโคดม ตลอดจนแนะนำให้ฟังมหาเวสสันดรชาดกและบูชาด้วยเครื่องบูชาสิ่งละพัน ฯลฯ [1]

นอกจากนี้ ความแตกต่างที่เห็นได้ชัด คือ ชื่อเรื่อง ในรสวาหินีใช้ชื่อของจูลกัลละอุบาสกซึ่งเป็นตัวเอกเป็นชื่อเรื่อง ส่วนคัมภีร์มาเลยเทวัตเถรวัตถุ ใช้ชื่อพระมาลัยเป็นชื่อเรื่อง โดยให้ความสำคัญแก่พระมาลัยเถระมากกว่า

ข้อแตกต่างอีกประการหนึ่งคือ ในจูลกัลละนิทาน มีแต่เพียงเทพบุตรและมีจำนวนเพียง 5 องค์ แต่ในคัมภีร์มาเลยเทวัตเถรวัตถุมีทั้งเทพบุตรและเทพธิดา เทพบุตรมีจำนวนถึง 12 องค์ เทพธิดา 4 องค์ อนึ่ง กุศลกรรมของเทพบุตรและเทพธิดาในคัมภีร์มาเลยเทวัตเถรวัตถุ ก็ต่างจากรสวาหินี

จากหลักฐานที่กล่าวมานี้ น่าจะคิดว่า รายละเอียดต่างๆของเรื่องพระมาลัยในประเทศทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่น่าจะได้มาจากประเทศลังกา ที่รับมาจากลังกาคงจะมีแต่เพียงความคิดเรื่องพระมาลัยไปบูชาพระเจดีย์จุฬามณีบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เท่านั้น รายละเอียดต่างๆนั้นคงมาผูกขึ้นในประเทศทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เอง โดยอาศัยแนวความคิดจากคัมภีร์เหล่านี้คือ

1. คัมภีร์รสวาหินี และ คัมภีร์สหัสวัตถุปกรณ์ ให้แนวความคิดที่เป็นแกนของเรื่อง

---

[1] ดูรายละเอียดในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ บทที่ 4

2. กัมภีร์มหาวงศ์ [1] และ

3. คัมภีร์พระไตรปิฎก เป็นรายละเอียดปลีกย่อยที่เพิ่มเติม เช่น แนวความคิดในการเปรียบเทียบพฤติการณ์ของพระมายาว่า เหมือนกับพระโมคคัลลาน์ และการทำบุญด้วยดอกไม้ต่างๆสีแล้วจะเกิดเป็นเทพยูทรงภูษาสีนั้นๆ น่าจะได้มาจาก พระสุตตันตปิฎก ขุทกนิกาย วิมานวัตถุ

- ภทิตถกาวิมาน ปพฺพ 22 องฺก 33
- ปภสฺสรวิมาน ปพฺพ 40 องฺก 69
- มลฺลิกาวิมาน ปพฺพ 36 องฺก 64
- จตุริตฺถีวิมาน ปพฺพ 45 องฺก 78
- ปีฐวิมาน ปพฺพ 47 องฺก 81

และ

- จิตฺตลตาวิมาน ปพฺพ 75 องฺก 126 (เรื่องทุกตเลี้ยงมารดา)

แนวความคิดเรื่องอายุมนุษย์ในชมพูทวีป กาลบังเกิดแห่งพระอริยเมตไตรย และความเสื่อมของศาสนาพระสมณโคดม จาก พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค จตุกกวัตติสุตตำ

- ปาณาติปาตาทโย อายุปริหานิ องฺก 74
- ทสอกุสลกมฺมปถกถา อายุปริหานิ องฺก 77
- สตฺตนฺตรกปฺปกา มิคสญฺญาปฏิลาโภ องฺก 79

---

[1] ดูวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ บทที่ 2 หน้า 51 – 52 กล่าวถึงกุศลกรรมของเทพบุตรผู้มีบริวาร 50,000 ว่าเพราะชาติก่อนเกิดเป็นพระเจ้าสัทธาติส และรักษาอุโบสถ บริจาคทานแก่ผู้ทรงศีลและยาจก และกล่าวถึงเทพบุตรผู้มีบริวาร 60,000 ว่า เพราะชาติก่อนเกิดเป็นพระเจ้าทุฏฐคามินีอภัย สร้างสถูป เจดีย์ รักษาศีลและให้ทาน ซึ่งเรื่องราวเหล่านี้มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์มหาวงศ์

– อกุสลกมฺมปถวิรติ อายุอาทิวฑฺฒนฺ องฺก 80

– เมตฺเตยฺยภควโต คุณกถา องฺก 83

และ อคฺคญฺญสุตฺตนฺ วาเสฏฐภารทฺวาควตฺถุ

– ภูมิปปฏิกาทิกถา องฺก 96 – 97 กล่าวถึงข้าวสาลีที่เกิดเอง มนุษย์พากันไปเก็บมากินโดยไม่ต้องปลูก

เมื่อเป็นดังนี้ ปัญหาที่ตามมาก็คือ หากกัมภีร์มาเลยเทวัตเถรวัตถุมิได้มาจากประเทศลังกาแล้ว ควรจะเกิดขึ้น ณ ที่ใด คำตอบกว้างๆได้แก่ เกิดขึ้นในประเทศที่นับถือพุทธศาสนานิกายหีนยานตามแบบลังกา คือ พม่า ไทย ลาว และ เขมร ประเทศใดประเทศหนึ่ง ส่วนจะเป็นประเทศไหนนั้น การพิจารณาต้องอาศัยประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการแผ่พุทธศาสนานิกายหีนยานจากลังกา มาสู่ประเทศทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และหลักฐานเกี่ยวกับประเพณีการเทศนาเรื่องพระมาลัยในแต่ละประเทศที่กล่าวนามมาว่า เริ่มมีมาตั้งแต่เมื่อไร เป็นสำคัญ

พระวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลาภพฤฒิยากร นักปราชญ์คนสำคัญคนหนึ่งของไทย ทรงมีความเห็นว่า ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ในบรรดาประเทศต่างๆในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในพุทธศตวรรษที่ 16 นั้น ประเทศเขมรยังนับถือพุทธศาสนาลัทธิมหายานซึ่งแผ่เข้ามาจากอินเดียใต้สู่อาณาจักรศรีวิชัยและเข้ามาสู่ประเทศเขมรในรัชกาลของพระเจ้าสุริยะวรมันที่ 1 (พ.ศ.1545 – 1593) ประเทศพม่าเป็นประเทศแรกที่รับนับถือพุทธศาสนาลัทธิหีนยานแบบลังกาในสมัยพระเจ้าอนุรุทธ (พ.ศ. 1581 – 1620) และพระเจ้าอนุรุทธได้ทรงเผยแพร่ลัทธิหีนยานแบบลังกาไปสู่ประเทศที่อยู่ใต้อำนาจของพระองค์ในเวลานั้นคือ อาณาจักรล้านนาไทย และอาณาจักรหวาราวดี ส่วนอาณาจักรสุโขทัยหลักฐานการนับถือพุทธศาสนาลัทธิหีนยานแบบลังกาปรากฏเป็นครั้งแรกในรัชกาลพ่อขุนรามคำแหงมหาราช (พ.ศ. 1820 – 1860) และอาณาจักรล้านช้างหรือประเทศลาวในปัจจุบัน ปรากฏว่ารับพุทธศาสนาลัทธิหีนยาน ในสมัยของ "ฟ้างุ้ม" ซึ่งประสูติ

เมื่อ พ.ศ. 1589 [1]

ตามแนวความคิดนี้ พุทธศาสนานิกายหีนยานแบบลังกาได้แผ่เข้าสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเริ่มที่ประเทศพม่า ไทย ลาวและเขมรตามลำดับ ในประเทศพม่าเองก็ได้มีการศึกษาฟื้นฟูและส่งเสริมพุทธศาสนาอย่างจริงจังอยู่ในสมัยหนึ่ง มีการศึกษาภาษาบาลีอย่างลึกซึ้งจนเกิดมีตำราไวยากรณ์บาลีสัทธนีติ ซึ่งได้รับความนับถือเป็นอย่างมากทั้งในลังกา ประเทศไทยและประเทศใกล้เคียงอื่นๆ จึงน่าจะเป็นไปได้ที่เรื่องพระมาลัยในคัมภีร์มาเลยเทวัตเถรวัตถุจะเกิดขึ้นในประเทศพม่าเป็นแห่งแรก ข้อสนับสนุนความคิดนี้อีกประการหนึ่งคือ มีประเพณีเกี่ยวกับการเทศนาเรื่องพระมาลัยในประเทศพม่า ไทยและลาว

ในประเทศพม่า มีหลักฐานว่าเรื่องพระมาลัยนี้มีในประเทศพม่ามาแล้วตั้งแต่ต้นพุทธศตวรรษที่ 18 ศาสตราจารย์ จี. เอช. ลูซ (G.H.Luce) ได้ค้นพบจารึกภาษาพม่าที่มะละแหม่ง ไม่ไกลจากกรุงมันตะเลเท่าใดนัก ข้อความในจารึกนั้นกล่าวถึงการเทศนาเรื่องพระมาลัยในวันขึ้น 14 ค่ำ เทศนาเวสสันดรชาดกในวันขึ้น 15 ค่ำ และเทศนาธรรมจักกัปวัตนสูตรในวันแรม 1 ค่ำ เดือนมฤคศิร ปีพ.ศ. 1744 [2]

ประเพณีเรื่องการเทศนามหาชาติที่จะเริ่มต้นด้วยการเทศนาเรื่องพระมาลัยก่อนเทศนาพระเวสสันดรชาดกนี้ เป็นประเพณีที่ตรงกันกับประเพณีการฟังธรรมมหาชาติของล้านนาไทยและการทำบุญพระเวสในภาคอีสานและประเทศลาว ข้อแตกต่างถึงจะมีบ้าง

---

[1] Dnani Nivat,Prince, A History of Buddhism in Siam,(Bangkok : The Siam Society,1965), pp. 2ff.

[2] Eugène Denis, Ibid.

ก็เป็นเพียงเรื่องเวลา ทางลานนาไทยนิยมทำในเดือนยี่เพ็ง (เดือนสิบสองเพ็ญ) [1] และทำเพียง 2 วัน คือในวันขึ้น 14 ค่ำ มีการเทศนาเรื่องพระมาลัย และขึ้น 15 ค่ำ เทศนาเวสสันดรชาดก ส่วนการเทศนาธรรมจักกัปปวัตนสูตรในวันแรม 1 ค่ำนั้นไม่มี [2]

การเอาบุญพระเวสทางภาคอีสานและในประเทศลาวนั้น เป็นทำนองเดียวกัน คือนิยมทำในเดือน 4 แต่ไม่กำหนดวันขึ้นแรม ที่แน่นอน แล้วแต่จะตกลงกันเป็น . . . ตราวๆไป การทำพิธีทำเป็น 2 วัน เหมือนทางลานนาโดยวันต้นมีการเทศนา "มาลัยหมื่น มาลัยแสน" วันที่ 2 เทศนาเวสสันดรชาดก เป็นอันเสร็จพิธี [3]

ส่วนทางภาคกลางและภาคใต้ของประเทศไทย ไม่ปรากฏว่ามีประเพณีการเทศนาเรื่องพระมาลัยก่อนการเทศนาเวสสันดรชาดก คงมีประเพณีนิยมเพียงการสวดพระมาลัยในพิธีแต่งงานแล้วเลื่อนต่อมาเป็นการสวดในพิธีศพเท่านั้น ซึ่งน่าจะมีทางคิดได้ว่าเรื่องราวของพระมาลัยในรูปที่เรารู้จักกันโดยทั่วไปนั้น เริ่มต้นเป็นจุดแรกในประเทศพม่า แล้วแพร่หลายเข้ามาสู่ประเทศไทยทางภาคเหนือ คือ อาณาจักรลานนาไทยผ่านมาทาง

---

[1] ทางลานนานับเดือนเร็วกว่าทางภาคกลาง 2 เดือน และจากจดหมายลงวันที่ 12 กุมภาพันธุ์ 2521 ของพระภิกษุอู ธัมมานันโท อธิบายเรื่องประเพณีการสร้างเขาวงกตและเทศนาเวสสันดรชาดกในประเทศพม่า เมื่อสมัยที่ท่านยังอยู่ว่านิยมทำกันในเดือนสิบสอง เหมือนทางลานนา

[2] ดูรายละเอียด ใน "ประเพณีการฟังธรรมมหาชาติของชาวลานนา" โดยพระมหาธรรมราชานุวัตร, เทศน์มหาชาติกัณฑ์ชูชกต่างสำนวน, หน้า 149 – 156.

[3] _____, ล.ค., หน้า 109 – 121.

i 18023721

ภาคกลางสู่อาณาจักรสุโขทัย แล้วแพร่หลายต่อไปสู่ลาวทางอาณาจักรล้านช้าง และเขมร ตามลำดับ หรือจากลานนาไทยไปสู่ล้านช้างทางหนึ่ง และจากลานนาไทยสู่สุโขทัยแล้วไปสู่ประเทศเขมรอีกทางหนึ่ง ซึ่งประการหลังนี้น่าจะมีน้ำหนักมากกว่า โดยพิจารณาจากประเพณีการมีเทศน์มาลัยในเทศกาลเทศน์มหาชาติที่ตรงกัน [1]

ข. ที่มาทางด้านผู้แต่งและสถานที่แต่ง

ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว คัมภีร์มาเลยเทวัตเถรวัตถุฉบับแรกน่าจะแต่งขึ้นในประเทศพม่าโดยภิกษุชาวพม่า ระหว่างปลายพุทธศตวรรษที่ 16 – ต้นพุทธศตวรรษที่ 18 [2](คริสตศตวรรษที่ 10 – 12) แล้วได้รับการคัดลอกต่อๆกันมา ซึ่งในการคัดลอกต่อๆกันมานี้ สำนวนภาษาและเนื้อความปลีกย่อยก็อาจผิดเพี้ยนกันไปในแต่ละสถานที่ตามแต่ผู้คัดลอกแต่ละคนจะเห็นสมควร โดยอาจจะมีการเพิ่มเติมข้อความ(interpolation)บางตอนเข้าไปหรือข้อความบางตอนอาจขาดหายไป (omission) นอกจากนี้ยังอาจมีการเขียนผิดพลาดอื่นๆซึ่งบางทีก็มิได้มีเจตนาแต่บางทีก็เป็นการจงใจแก้ไขสำนวนภาษาตามที่เห็นว่าไพเราะ [3] ฯลฯ จากต้นฉบับในประเทศไทยที่หอสมุดแห่งชาติ และจากหลักฐานการตรวจชำระของดร. เดอนีส์ เราอาจแยกต้นฉบับเหล่านี้โดยอาศัยลักษณะความแตกต่างกันที่สำคัญซึ่งมีอยู่ดังนี้

1. ปณามคาถา จากการตรวจชำระของผู้วิจัยพบว่าต้นฉบับบางฉบับมีปณามคาถาขึ้นต้นและบางฉบับไม่มีปณามคาถาขึ้นต้น [4]

---

[1] ดูวิทยานิพนธ์ฉบับนี้หน้า 34 – 35

[2] ดูวิทยานิพนธ์ฉบับนี้หน้า 33 – 34

[3] ดูวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ บทที่ 3 คำและข้อความที่ผิดเพี้ยนออกไป

[4] ดูวิทยานิพนธ์ฉบับนี้หน้า 8 – 16

2. การเพิ่มเติมรายละเอียดปลีกย่อยต่างๆ เช่น การบรรยายถึงนรกขุมต่างๆ การเปรียบเทียบพระมาลัยกับพระโมคคัลลาน์ และการบรรยายเปรียบเทียบพระบารมีของพระอริยเมตไตรยโพธิสัตว์ [1]

3. ลักษณะของสำนวนภาษา วิธีการเขียนภาษาบาลีในต้นฉบับต่างๆเหล่านี้ไม่เหมือนกันเสมอไป บางฉบับรักษาระเบียบแบบแผนไวยากรณ์ดี บางฉบับมีลักษณะการใช้ภาษาที่ไม่ถูกต้องนัก เช่น การใช้ ตฺวา ปัจจัยคุมพากย์โดยที่มิใช่ประโยคกริยาวิปรานนัย ในบทที่ 3 หน้า 70/21 ตทา โส เถโร อปฺปรสงฺฆาฏมตฺตํ มหานิริยปตฺวา ฯ ตสฺมึ สมเย . . . และ 73/4 ตถา เทวเถโร อจฺฉรสงฺฆฏฺมตฺตํ มหานิรยํ ปตฺวา ฯ ตสฺมึ ขเณ . . . ซึ่งเป็นลักษณะภาษาบาลีทางลานนาไทย [2]

4. คัมภีร์มาเลยฺ-เทวัตเถรวัตถุที่ปนีฎีกา ที่มีอยู่ในหอสมุดแห่งชาติอธิบายข้อความตามแนวของต้นฉบับที่มีปณามคาถาทั้งสิ้น ไม่มีคัมภีร์ฎีกาของต้นฉบับที่ไม่มีปณามคาถาเลย และท้ายคัมภีร์ฎีกาผูกที่ 2 มีข้อความอ้างถึงผู้แต่งคัมภีร์ฎีกาว่า "ชื่อพุทธวิลาส แต่งขึ้นในพรรษาที่ 3 เพื่อประโยชน์แห่งความถาวรในพระศาสนา" [3]

---

[1] ดูวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ 3/11, 835, 931, 932, 1183 และ 1511

[2] ดูวิทยานิพนธ์ฉบับนี้หน้า 9 เชิงอรรถที่ 3

[3] ". . . อิติ ทุติยมาลยฺยทีปนีฎีกา พุทฺธวิลาสาวฺหเยน ตโย วสฺสิเกน ลิกฺขิตา สาสเน ถาวรตฺถาย สมฺมตา ฯ" ศาสตราจารย์แสง มนวิทูร กล่าวไว้ในหนังสือพระมาลัยคำหลวงฉบับพิมพ์ครั้งแรกว่า "น่าจะเป็นภิกษุชาวพม่า เพราะชอบอ้างคัมภีร์พม่าในการอธิบาย" และมิได้ให้เหตุผลเพิ่มเติม ผู้วิจัยได้ทำการสอบค้นแล้วไม่พบชื่อพระพุทธวิลาสในตำนานพระเถระพม่า และแม้ในทางลานนาไทย คัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์ก็ไม่มีชื่อนี้เช่นเดียวกัน แต่ชื่อพุทธวิลาสนี้ปรากฏอยู่ในศิลาจารึกสมัยสุโขทัย หลักที่ 9 (จารึกวัดป่าแดง) แผ่นที่ 3 บรรทัดที่ 18–19 ว่า "พุทธวิลาสมหาเถร" เป็นพระเถระองค์หนึ่งซึ่งเข้าร่วมในการประชุมระงับอธิกรณ์ระหว่างพระธรรมกิตติมหาสวามีกับพระสารีบุตรมหาเถรและพระพุทธวังสมหาเถร ในพ.ศ.1949 น่าจะถือได้ว่าพระพุทธวิลาสรูปนี้เป็นผู้เขียนฎีกาดังกล่าว

เมื่อมีข้อแตกต่างดังกล่าวมาแล้ว ในระยะต้นผู้วิจัยจึงได้แยกต้นฉบับออกเป็น 2 กลุ่ม โดยอาศัยปฐมคาถาเป็นแนวทางของการแบ่งกลุ่ม ผลที่ได้ปรากฏดังนี้คือ

1. กลุ่มที่ไม่มีปฐมคาถา มีฉบับ ช., ล.1, ล.2

2. กลุ่มที่มีปฐมคาถา มีฉบับ ท.1, ร., ท.2, ท.3, ล.3, พ., ล.ข., ม., ป.3, ป.1, ป.2

เมื่อมาพิจารณาต้นฉบับแต่ละกลุ่มโดยเฉพาะพิจารณาจากรายละเอียดและข้อความเพิ่มเติมซึ่งคงจะเป็นข้อความที่เพิ่มเติมขึ้นในตอนหลัง (Interpolation) พบว่า

1. กลุ่มที่ไม่มีปฐมคาถาทุกฉบับมีรายละเอียดเพิ่มเติม

2. กลุ่มที่มีปฐมคาถา 4 ฉบับ คือ ท.1, ร., ท.3, ล.3 ไม่มีรายละเอียดเพิ่มเติม ที่เหลือนอกนั้นเป็นต้นฉบับที่มีปฐมคาถาและมีรายละเอียดเพิ่มเติมด้วย ดังแผนภูมิ

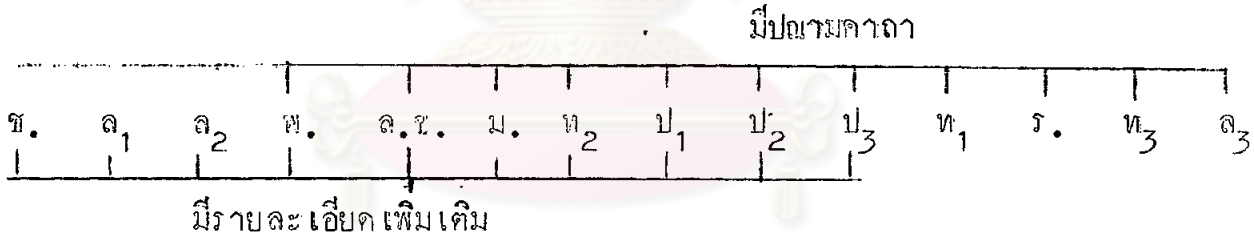

เป็นที่น่าสังเกตว่า คัมภีร์ที่ปนีฏกามาเลยเทวัตเถรวัตถุ ที่พบในหอสมุดแห่งชาติทั้งหมดล้วนเป็นคัมภีร์ฏีกาที่อธิบายข้อความตามแนวของต้นฉบับกลุ่มที่มีปฐมคาถาและไม่มีรายละเอียดเพิ่มเติมทั้งสิ้น จากวิธีการขั้นต้นดังกล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงแบ่งต้นฉบับออกเป็น 2 สายเดิมและมีสายผสม ดังนี้

1. สายที่มีปฐมคาถา ไม่มีรายละเอียดเพิ่มเติมและมีฏีกายืนยัน ได้แก่ ฉบับ ท.1, ร., ท.3 และ ล.3

2. สายที่ไม่มีปณามคาถา และมีรายละเอียดเพิ่มเติม ได้แก่ ฉบับ ช., ล.1 และ ล.2

ส่วนที่เหลือนั้น เป็นสายประสมระหว่างสายที่ 1 และสายที่ 2 คือมีทั้งปณามคาถาและรายละเอียดเพิ่มเติม ได้แก่ ฉบับ พ., ล.ช., ม., ท.2, ป.1, ป.2, และ ป.3

หลังจากที่ได้แบ่งออกเป็นสายตามวิธีข้างต้นนี้แล้ว ผู้วิจัยได้พิจารณาต้นฉบับเหล่านี้โดยอาศัยข้อความที่อ่านผิดเพี้ยนกัน [1] ลักษณะไวยากรณ์และภาษาบาลีที่ใช้ [2] เป็นหลักในการพิจารณาเพิ่มเติม ปรากฏว่าข้อความที่ผิดเพี้ยนกันต่างๆตลอดจนลักษณะภาษาและไวยากรณ์ สนับสนุนว่าวิธีการแบ่งดังกล่าวนั้น มีน้ำหนักเพียงพอ

ปัญหาขั้นต่อไปก็คือ ในเมื่อต้นฉบับเหล่านี้มีเป็น 2 สาย แต่ละสายควรจะต้องมาจากที่ใด ในเรื่องนี้ผู้วิจัยได้อาศัยความเห็นของ นาวาอากาศเอกพิเศษแย้ม ประพัฒน์ทอง ซึ่งอธิบายว่า โดยปกติแล้วต้นฉบับคัมภีร์ภาษาบาลีที่เขียนขึ้นในพม่ามักไม่มีปณามคาถาประการหนึ่ง ฝ่ายอาจารย์สิงฆะ วรรณสัย ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญภาษาบาลีในเขตลานนาก็ยืนยันว่าต้นฉบับที่ไม่มีปณามคาถานั้น เป็นต้นฉบับที่เกี่ยวข้องกับทางด้านลานนาไทย ข้อคิดชักประการหนึ่งในกรณีที่จะชี้ชัดว่าต้นฉบับนี้จะแต่งขึ้นในประเทศพม่าหรือแต่งขึ้นที่ลานนาไทยก็คือ ความลำบากในการที่จะเข้าไปค้นคว้าข้อรายละเอียดต่างๆในประเทศพม่า ผู้วิจัยได้สอบถามพระภิกษุอู ธัมมานันโท พระภิกษุชาวพม่าซึ่งในปัจจุบันอยู่ที่วัดท่าม่อโอ ลำปาง ว่าเคยทราบเรื่องต้นฉบับภาษาบาลีของคัมภีร์พระมาลัยบ้างหรือไม่ ก็ได้รับคำตอบแต่เพียงว่าไม่เคยได้ยินและการค้นเรื่องนี้ในประเทศพม่าทำได้ไม่ง่ายนัก

---

[1] ดูวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ 3/11, 15, 72, 119, 122, 163, 835, 931, 932, 1183 และ 1511

[2] ดูวิทยานิพนธ์ฉบับนี้หน้า 37 ข้อ 3

จากวิธีการแบ่งสายดังกล่าวมาแล้ว อาจจะลงความเห็นในระยะนี้ได้ว่า ต้นฉบับ ช., ล.1, และ ล.2 ที่ไม่มีปถมคาถาเหล่านี้ ควรจะต้องเป็นต้นฉบับทางสายพม่าหรือสายลานนาไทย ผู้วิจัยตัดสินใจเรียกว่า"สายลานนาไทย" โดยถือว่าเป็นผลงานที่เสริมขึ้นในลานนาไทยโดยภิกษุชาวลานนาไทย มีการเพิ่มเติมรายละเอียดต่างๆมากกว่าอีกสายหนึ่ง และมีฉบับ ช. เป็นฉบับเก่าที่สุดที่พบในหอสมุดแห่งชาติ จารขึ้นประมาณ พ.ศ. 2158 – 2163 ในสมัยอยุธยาตอนกลาง [1]

ตามที่กล่าวมาแล้ว เรื่องของพระมาลัยนั้นมีในพม่ามาแล้วก่อนหน้าพุทธศตวรรษที่ 18 และในระยะเวลาระหว่างพุทธศตวรรษที่ 16 – 18 พม่าและลานนาไทยมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดในด้านการศาสนา จึงอาจจะเป็นได้ที่ต้นฉบับสายลานนาไทยจะได้เขียนขึ้นในระยะเวลาประมาณพุทธศตวรรษที่ 17 – 18 (คริสตศตวรรษที่ 11 – 12) [2]

ต้นฉบับอีกสายหนึ่งนั้นมีปถมคาถา ซึ่งเป็นลักษณะของคัมภีร์ที่แต่งในประเทศไทยทั่วไป เช่น จักกวาฬทีปนี ฯลฯ ไวยากรณ์ค่อนข้างถูกต้องไม่วิปลาสมาก เหมือนต้นฉบับทางสายลานนา เรื่องราวกระชับรัดกุมไม่มีรายละเอียดปลีกย่อยมากมาย โดยที่มีคัมภีร์ฎีกาซึ่งพระพุทธวิลาสภิกษุชาวสุโขทัยเป็นผู้เขียน จึงจะขอเรียกชื่อต้นฉบับสายนี้ว่า "สายสุโขทัย" และในเมื่อพุทธศาสนาฝ่ายหินยานเข้ามาสู่กรุงสุโขทัยประมาณพุทธศตวรรษที่ 19 พระพุทธวิลาสมีชีวิตอยู่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 20 [3] ก็น่าจะถือได้ว่าต้นฉบับสายสุโขทัยนี้เขียน ขึ้นระหว่างพุทธศตวรรษที่ 19 – 20 (คริสตศตวรรษที่ 13 – 14) และอาจจะเป็นไปได้ที่จะเขียนขึ้นในรัชสมัยของพระมหาธรรมราชาลิไท อันเป็นยุคทองของวรรณคดีบาลีในสมัยสุโขทัยตามประวัติศาสตร์ ต้นฉบับเก่าที่สุดของคัมภีร์ทางสายนี้คือฉบับ ท.1 จารขึ้นประมาณสมัยอยุธยาตอนกลาง [4]

---

[1] ดูวิทยานิพนธ์ฉบับนี้หน้า 8 – 9

[2] ดูวิทยานิพนธ์ฉบับนี้หน้า 33 และ 35

[3] ดูวิทยานิพนธ์ฉบับนี้หน้า 33 และ 37 เชิงอรรถที่ 3

[4] ดูวิทยานิพนธ์ฉบับนี้หน้า 10

ส่วนต้นฉบับที่มีเนื้อความผสมกันระหว่างฉบับทางลานนากับฉบับทางสุโขทัย ได้แก่ ฉบับ พ., ล.ช., ท.2, ม., ป.1, ป.2, ป.3 น่าจะเป็นคัมภีร์ในชั้นหลังที่รวบรวมเนื้อความจากคัมภีร์ทั้ง 2 สายเข้าด้วยกันและแต่งเพิ่มเติมรายละเอียดขึ้นอีก

อย่างไรก็ตาม ข้อสันนิษฐานต่างๆเกี่ยวกับที่มาของคัมภีร์มาเลยเทวัตเถรวัตถุนี้นั้น ผู้วิจัยได้ทำการสันนิษฐานตามแนวของหลักฐานที่ปรากฏเท่าที่จะสามารถค้นคว้ารวบรวมได้ในปัจจุบัน ดังนั้นข้อสันนิษฐานเหล่านี้อาจเปลี่ยนแปลงได้ หากมีการค้นพบหลักฐานด้านอื่นที่มีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากกว่าในอนาคต

<u>วิธีดำเนินการวิจัย</u>

เนื่องจากคัมภีร์มาเลยเทวัตเถรวัตถุ เป็นคัมภีร์ที่ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าผู้ใดแต่ง แต่งที่ไหน เนื้อเรื่องมาจากทางใด ทั้งที่เป็นคัมภีร์ที่แพร่หลายอยู่ในประเทศแถบเอเชียทางตะวันออกเฉียงใต้ และมีอิทธิพลต่อความเชื่อของพุทธศาสนิกชนอย่างมากมาย ดังปรากฏหลักฐานอยู่ทั่วไป ทั้งจิตรกรรม ประติมากรรมเกี่ยวกับพระมาลัยโปรดสัตว์ [1] และจำนวนคัมภีร์มาลัยที่ประชาชนสร้างถวายวัดโดยเฉพาะทางภาคเหนือจำนวนคัมภีร์มาลัยตามวัดต่างๆมีเป็นจำนวนมากควบคู่ไปกับคัมภีร์มหาเวสสันดรชาดกทีเดียว [2] ผู้วิจัยจึงกำหนดวิธีดำเนินการวิจัยเป็นข้อๆ ดังนี้

1. รวบรวมเอกสารเกี่ยวกับเรื่องราวของพระมาลัยในประเทศต่างๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เท่าที่จะสามารถหาได้ ตลอดจนติดต่อขอความรู้จากผู้มีความรู้ทางด้านนี้ เพื่อประกอบการพิจารณาวินิจฉัยประวัติความเป็นมาของคัมภีร์มาเลยเทวัตเถรวัตถุ

---

[1] ภาพเขียนเรื่องพระมาลัยสนทนากับพระอินทร์บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ จากสมุดภาพเขียนสมัยอยุธยาในแผนกตัวเขียนและจารึกหอสมุดแห่งชาติ และรูปหล่อสัมฤทธิ์พระมาลัยโปรดสัตว์นรก ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาตินครปฐม

[2] สมหมาย เปรมจิตต์, <u>ประมวลรายชื่อคัมภีร์ใบลานและสมุดข่อยในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่</u>, (เชียงใหม่:มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,2517-2518), ภาค 1-4.

2. ตรวจชำระคัมภีร์ใบลาน มาเลยเทวัตเถรวัตถุ ทุกฉบับเท่าที่ค้นได้แล้ว บันทึกและเปรียบเทียบข้อแตกต่าง ระหว่างฉบับต่างๆที่มีในหอสมุดแห่งชาติแห่งประเทศไทยรวมทั้งฉบับที่มีในหอสมุดแห่งชาติประเทศฝรั่งเศสและฉบับที่สถาบันพุทธศาสนาแห่งกรุงพนมเปญ เพื่อให้ได้ต้นฉบับที่ใกล้เคียงกับฉบับกรุงสุโขทัยมากที่สุด

3. แปลคัมภีร์มาเลยเทวัตเถรวัตถุ ออกเป็นภาษาไทยที่สละสลวยโดยรักษาลักษณะทางไวยากรณ์ภาษาบาลีตามสมควร

ในการตรวจชำระคัมภีร์มาเลยเทวัตเถรวัตถุนั้น ผู้วิจัยใช้เนื้อความตามฉบับ ร. ซึ่งเป็นฉบับที่รัชกาลที่ 3 โปรดเกล้าฯให้ชำระและจารไว้เป็นหลักเพราะลายมือที่จารชัดเจน มีที่ผิดพลาดน้อยกว่าฉบับอื่นๆ และเป็นฉบับที่ได้รับการตรวจชำระมาแล้วครั้งหนึ่งโดยนักปราชญ์ราชบัณฑิตในสมัยนั้น น่าจะเป็นฉบับที่ควรจะรับนับถือได้ดีกว่าฉบับอื่นๆ ผู้วิจัยได้ทำการตรวจชำระโดยใช้หลักเกณฑ์ในการเลือกคำ ดังต่อไปนี้

1. หากคำที่ใช้ในต้นฉบับมีความแตกต่างกัน จะเป็นโดยรูปคำทางไวยากรณ์ก็ดี การเลือกศัพท์ที่ใช้ก็ดี ผู้วิจัยเลือกคำโดยถือเอาส่วนใหญ่ของต้นฉบับตัวเขียนตั้งแต่ 5 ฉบับขึ้นไป เช่น ติรตนปติฏฐานฏฺเต (13) ปรมิทฺธิฌาเณ (16) มาเลยฺยเทวฺเถโร (18) กมฺโพชคามึ (21) อาหริตฺวา (27) สมิชฺฌติ (82) อาโรเปสฺสามิ (88) นิสีทิ (304) ฯลฯ

2. ความถูกต้องทางไวยากรณ์ ความถูกต้องตามฉันทลักษณ์ในกรณีที่เป็นคำประพันธ์ และความหมายที่ได้ความมากกว่า แม้คำนั้นจะปรากฏในต้นฉบับเพียงฉบับเดียวก็ตาม เช่น มาลยึ (9) สุคตปภวธมฺมึ (5) ปรมนยวิจิตฺตึ อารภิสฺสึ สมาสาทิ (10) ปชฺชลิโต (671) วาลุกาย (677) วาจาย (679) สุปูชิตึ (797) อสีเลสุ อปฺปญฺเญสุ (331) ฯลฯ

3. การเขียนรูปศัพท์ภาษาบาลีในต้นฉบับที่ตรวจชำระแล้ว ผู้วิจัยใช้ปทานุกรมบาลี – ไทย – อังกฤษ – สันสกฤต ฉบับพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมพระจันทบุรีนฤนาท เป็นหลัก ดังนั้นคำบางคำในต้นฉบับที่มีรูปเขียนไม่เหมือนในปทานุกรมและไม่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับอื่นๆด้วย ผู้วิจัยจึงได้แก้ไขรูปเขียนให้ตรงตามปทานุกรม เช่น ปญฺหํ (896) ต้นฉบับทุกฉบับเป็น ปญฺหๆ, นุหาปนตฺถาย (47) นุหาตฺวา (49) ต้นฉบับทุกฉบับเป็น ณฺหาปเนตฺถาย และ ณฺหาตฺวา ฯลฯ

4. ในคำบางคำที่มีปัญหา เช่นใช้สาธนะผิด รูปศัพท์เป็นกัมมสาธนะ แต่ใช้เป็นกัตตุสาธนะ เช่น ทุกฺกรา (203) ประกอบศัพท์ผิด เช่นเหลิทฺทกปตฺตา (223) หรือใช้ศัพท์ไม่เหมาะสม เช่น ติฏฺฐกํ (588) ฯลฯ แต่ต้นฉบับทุกฉบับเป็นเช่นนั้น ผู้วิจัยก็ยังคงศัพท์นั้นๆไว้ตามเดิม โดยมิได้แก้ไขเปลี่ยนแปลง เพียงทำเชิงอรรถประกอบไว้ว่าคำที่เหมาะสมควรเป็นคำใด และในคำแปลก็ใช้ตามเชิงอรรถนั้นๆ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

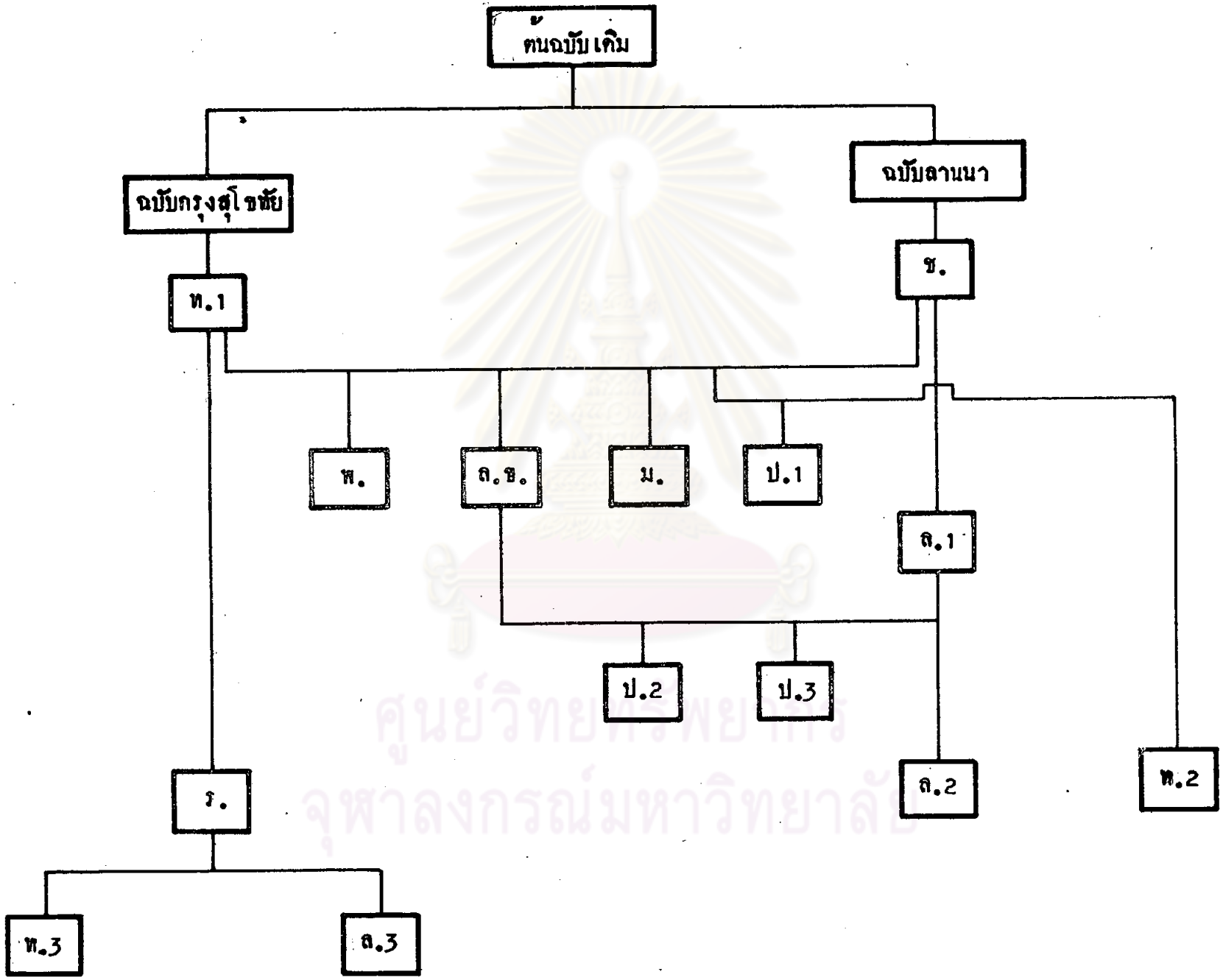
ต้นฉบับเดิม
ฉบับกรุงสุโขทัย
ฉบับลานนา
ท.1
ข.
พ.
ล.ข.
ม.
ป.1
ล.1
ป.2
ป.3
ร.
ล.2
พ.2
พ.3
ล.3